

Marcin Dudek

Las Vegas – w sto lat od pustyni do imperium hotelarskiego¹

Wstęp

Przypadek Las Vegas znany jest w branży hotelarskiej od dziesięcioleci, w szczególności dzięki swojej dynamice rozwoju na przestrzeni ostatnich stu lat, a także rozmachowi powstających tam obiektów. Turyści odwiedzający Las Vegas mogą doświadczyć swoistego ewenementu: w środku pustyni o gorącym i suchym klimacie, na stosunkowo niewielkiej powierzchni skoncentrowane jest kilkanaście największych hoteli świata. Wokół nich powstała imponująca infrastruktura wypoczynkowo-rozrywkowa. Miasto kojarzy się z występami znanych gwiazd showbiznesu, o które hotelarze zabiegali od początku istnienia miasta, aby zapewnić swoim gościom rozrywkę na najwyższym poziomie.

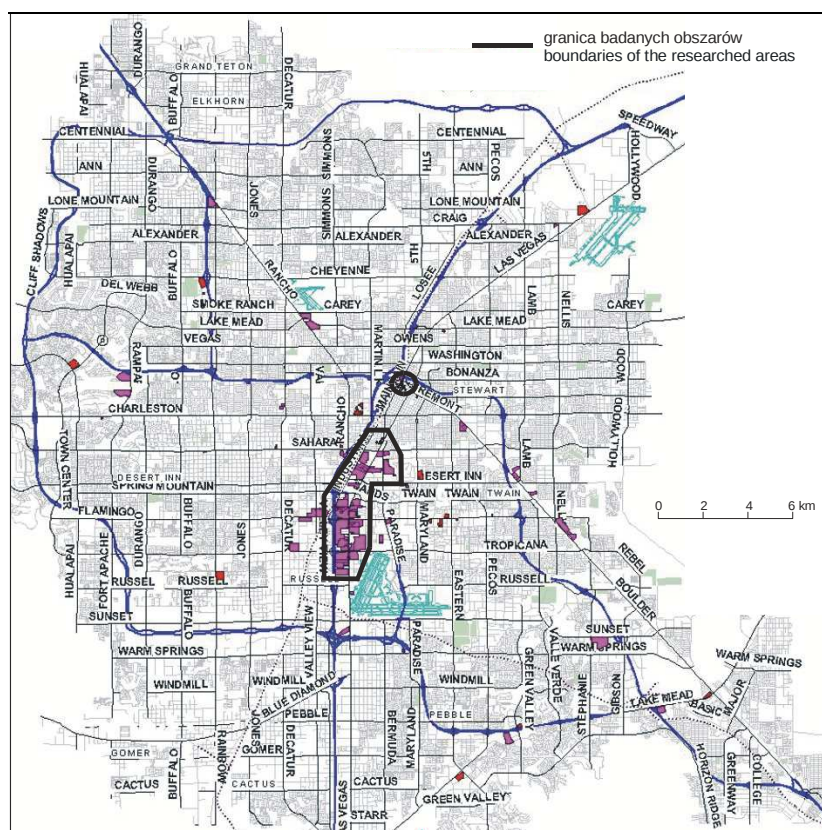
W wyniku szczególnego i osobistego zainteresowania ofertą turystyczną obiektów Las Vegas autor przeprowadził analizę czynników historycznych, lokalizacyjnych i marketingowych decydujących o rozwoju w tym mieście hotelarstwa na niespotykaną nigdzie indziej skalę. Ponieważ rozwój ten ściśle idzie w parze z legalizacją hazardu w stanie Nevada, a co za tym idzie powstawaniem w hotelach kasyn, stosowne wydaje się zdefiniowanie pojęcia hotel-kasyno.

Hotel-kasyno jest obiektem noclegowym z niekiedy bardzo dużą częścią powierzchni użytkowej przeznaczoną dla sektora gier hazardowych, z których obiekt czerpie największy odsetek zysków w porównaniu

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej pt. *Rozwój hotelarstwa w mieście Las Vegas na podstawie hoteli-kasyn gry* napisanej przez autora w 2005 r. w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu Uniwersytetu Łódzkiego pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Kowalczyka.

z względnie niskimi zyskami uzyskiwanymi z udzielanych noclegów czy gastronomii.

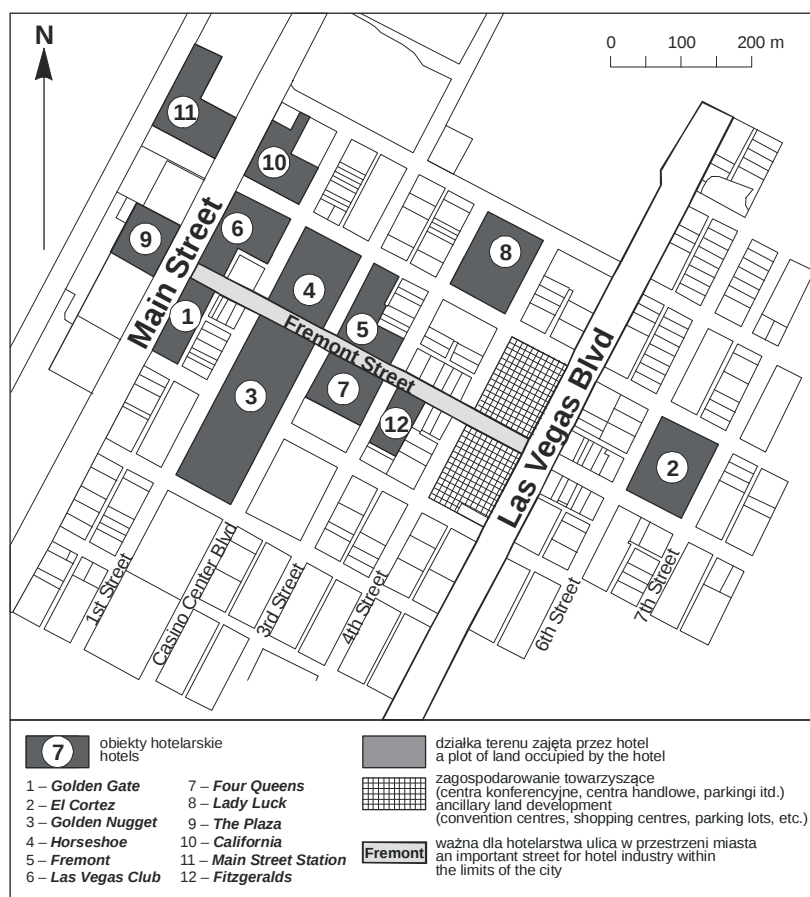
Przestrzeń Las Vegas dzieli się na dwa główne obszary koncentracji obiektów hotelarskich. Pozostałe hotele luźno koncentrują się wokół arterii tranzytowych, prowadzących przeważnie w kierunku obszarów atrakcyjnych turystycznie (Lake Mead i Lake Las Vegas na południowy wschód od miasta). Historycznym miejscem początku rozwoju miasta, a także koncentracji obiektów noclegowych, jest centrum, określane nazwą *Downtown* (am. ang. śródmieście). Obecnie główną ulicą skupiającą hotele w mieście jest *Las Vegas Boulevard*, którą zamiennie nazywa się *The Strip* (patrz: Rys. 1).

Rys. 1. Plan aglomeracji miejskiej Las Vegas (2003). Zaznaczono obszary badań oraz najważniejsze obiekty hotelarskie i budynki administracyjne (www.nv.gov)

Fig. 1. Map of Las Vegas metropolitan area (2003) with marked of research areas and the most significant hotels and administrative buildings (www.nv.gov)

W dniach 14–29 lipca 2004 r. w Las Vegas została przeprowadzona inwentaryzacja 40 hoteli-kasyn. Kryterium wyboru stanowiła wielkość obiektu stanowiącego znaczący odsetek pojemności recepcyjnej na danym obszarze. Badaniu poddano 12 obiektów w *Downtown*, 28 wzdłuż *Las Vegas Boulevard* oraz 3 poza wymienionymi obszarami (jeden przy *Paradise Rd./Riviera Blvd.*, jeden przy *Flamingo Ave./I-15* i jeden przy *Tropicana Ave./Koval Ln.*, w pobliżu *Las Vegas Blvd.*). Te ostatnie włączono do analizowanej grupy ze względu na fakt, iż znacznie wyróżniają się na tle pozostałej bazy hotelarskiej miasta (Rys. 2–3).

Rys. 2. Las Vegas – plan *Downtown* (opracowanie własne na podstawie www.lasvegasmaps.com)

Fig. 2. Las Vegas – Downtown plan (author's elaboration based on www.lasvegasmaps.com)

Najważniejsze wydarzenia w historii Las Vegas

Początek XVIII w.	Hiszpanie w poszukiwaniu krótszej drogi handlowej z Salt Lake City do Los Angeles znajdują oazę na środku pustyni Mojave i dają jej nazwę „Las Vegas” (hiszp. łąki).
1855	Mormoni zakładają w oazie misję.
1905	Ukończenie odcinka kolei łączącej Salt Lake City z Los Angeles. 16 maja 1905 r. Las Vegas otrzymuje prawa miejskie.
1911	Legalizacja hazardu w Nevadzie. Powstanie pierwszych kasyn.
1931	Budowa Tamy Hoovera napędza gospodarkę miasta i znacznie zwiększa liczbę jego ludności.
1942	Oddanie do użytku pierwszego hotelu-kasyna przy <i>Las Vegas Boulevard</i> (El Rancho). Ludność miasta liczy ok. 8,5 tys. osób.
1946	Powstanie słynnego hotelu The Flamingo.
1949	Utworzenie stanowego Zarządu Nadzoru Gier Hazardowych.
Lata 60.	Otwarcie pierwszego w pełni tematycznego kasyna Circus Circus (1968). Wejście w erę megahoteli-kasyn. <i>Downtown</i> liczy sobie 8 hoteli-kasyn, a <i>Strip</i> – 18. W roku 1969 powstaje International – największy ówczesny hotel na świecie (1519 pokoi). Liczba mieszkańców Las Vegas sięga 65 tys.
1973/74	Otwarcie MGM Grand (ob. Bally's), największego hotelu na świecie (2100 pokoi).
Lata 80.	Zahamowanie rozwoju hotelarstwa w mieście. W 1989 r. powstaje The Mirage, pierwszy hotel Las Vegas mający więcej niż 3000 pokoi. W 1985 r. miasto liczy 164 674 mieszkańców.
Lata 90.	Okres powstawania wielu ogromnych, nowoczesnych hoteli-kasyn, często w miejscu wysadzanych w powietrze starych. Liczba ludności podwaja się wobec roku 1985 osiągając liczbę 368 360.
1990	Powstanie kolejnego największego hotelu na świecie – Excalibur (4032 pokoje).

1993	Otwarcie MGM Grand z 5005 pokojami – największego obiektu hotelarskiego na świecie, oraz hotelu Luxor – w kształcie czarnej piramidy o 2526 pokojach.
1995	Ukończenie Fremont Street Experience w <i>Downtown</i> – świetlnego dachu nad rozrywkowym odcinkiem centrum miasta, na którym wyświetlane są sceny z jego przeszłości.
1996	Powstanie Stratosphere – hotelu-kasyna z wieżą widokową o wysokości 344 m.
1997	Ukończenie pierwszego obiektu nawiązującego do tematyki miejskiej – New York New York (2033 pokoje).
1998	Otwarcie Bellagio – najdroższego wówczas hotelu na świecie (1,6 mld USD).
1999	Otwarcie Venetian (3036 pokoi) i Paris (2914 pokoi) jako kolejnych obiektów nawiązujących do tematyki miejskiej.
2005	Oddanie Wynn Las Vegas (2500 apartamentów) za 2,7 mld USD – najdroższego dotychczas hotelu na świecie. Las Vegas zamieszkuje ponad 535 tys. osób (w aglomeracji 1,6 mln).

Rozwój czasowo-przestrzenny hotelarstwa w Las Vegas

W 1905 r., w chwili pierwszego podziału gruntu w miejscu dzisiejszego centrum Las Vegas, działki pod zabudowę otrzymały wymiary w przybliżeniu 32,5 m x 48 m. Dzisiejszą *Fremont Street*, główną ulicą skupiającą hotele-kasyna, została przypuszczalnie ulica przebiegająca prostopadle do linii kolejowej i dzieląca założenie urbanistyczne na dwie równe części po 5 x 4 parcele. Tak dobrana wielkość bloków urbanistycznych stała się w późniejszym czasie znaczącym ograniczeniem przestrzennym. Mimo że początkowo powstawały na nich niewielkie kluby, kasyna i hotele sąsiadujące ze sobą, to w chwili rozbudowy niektórych obiektów doszło do połączenia bloków urbanistycznych w większe, co potwierdza dzisiejszy obraz *Downtown*.

Pierwotne założenie podziału terenu na bloki urbanistyczne było w późniejszym czasie modyfikowane adekwatnie do aktualnych potrzeb, dlatego obecnie najmniejsza jednostka urbanistyczna centrum miasta odpowiada czterem blokom urbanistycznym pierwotnego założenia, mając wymiary ok. 77 m x 110 m. Także główne ulice *Downtown*,

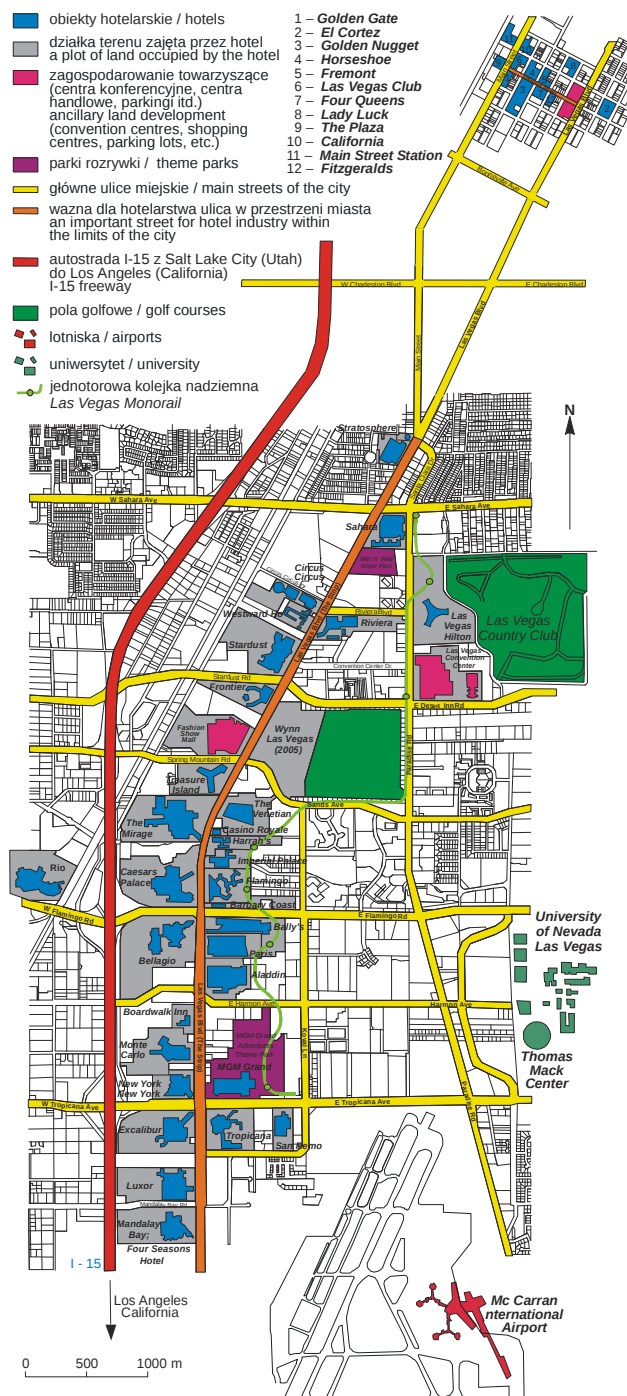
prostopadłe do *Fremont Street* (*1st, Casino Center Dr., 3rd, 4th, 5th...*) powstały w nowszym układzie urbanistycznym – jedna przecznica co cztery pierwotnie planowane bloki. Różnice pojawiające się w wielokrotnościach wymiarów bloków urbanistycznych mieszczących się w dzisiejszych wynikają z tolerancji błędu przeliczania i porównywania podziałek w źródłowych materiałach kartograficznych.

Las Vegas lat 50. XX w. przedstawiało już nieco inny obraz przestrzeni miejskiej. *Downtown* stało się wyraźnym centrum z sąsiadującymi zabudowaniami kolejowymi, prostopadłą do dworca *Fremont Street*, krzyżującą się z *Main Street* i *Las Vegas Boulevard*. Wtedy określił się jego wygląd na odcinku pięciu bloków urbanistycznych poprzedzielanych odpowiednio ulicami *1st, Casino Center Dr., 3rd, 4th* i *5th* (z zachodu na wschód). Wówczas rozwinęły się także dzielnice mieszkalne w *North Las Vegas* i *Vegas Heights*, a także powstające nowe dzielnice na zachód od centrum miasta (*Eastland Heights, Bonanza Village*).

Wspomniany regularny układ zabudowy *Downtown* o jednostkach urbanistycznych w przybliżeniu 77 m x 110 m dawał możliwość uzyskania maksymalnie 8470 m² powierzchni użytkowej dla jednej kondygnacji. W 1952 r. przy *Strip'ie*, poza granicami ówczesnego Las Vegas, znajdowało się już 7 hoteli-kasyn (*El Rancho, Last Frontier, Flamingo, Thunderbird, Desert Inn, Sahara* i *Sands*), a wszystkie posiadały więcej niż 200 pokoi, były usytuowane na działkach o powierzchni 10 ha, wyposażone w parkingi, baseny i niekiedy parki tematyczne (*Last Frontier*). Przedsięwzięcia te, dyktowane ówczesnym trendem rozwoju hotelarstwa w mieście, z powodu wspomnianych ograniczeń przestrzennych były niemożliwe do zrealizowania w historycznej dzielnicy *Downtown*.

Las Vegas rozwijało się w kierunkach północno-wschodnim, północno-zachodnim i zachodnim, mając swoją południową granicę na dzisiejszej *Sahara Ave*. Obszar za tą linią charakteryzował się sporadycznym zagospodarowaniem rozrywkowo-wypoczynkowym w sąsiedztwie *Las Vegas Blvd.* oraz brakiem dzielnic mieszkalnych, dając hotelarstwu bardzo znaczne możliwości eksploracji terytorialnej wzdłuż *Strip'u*.

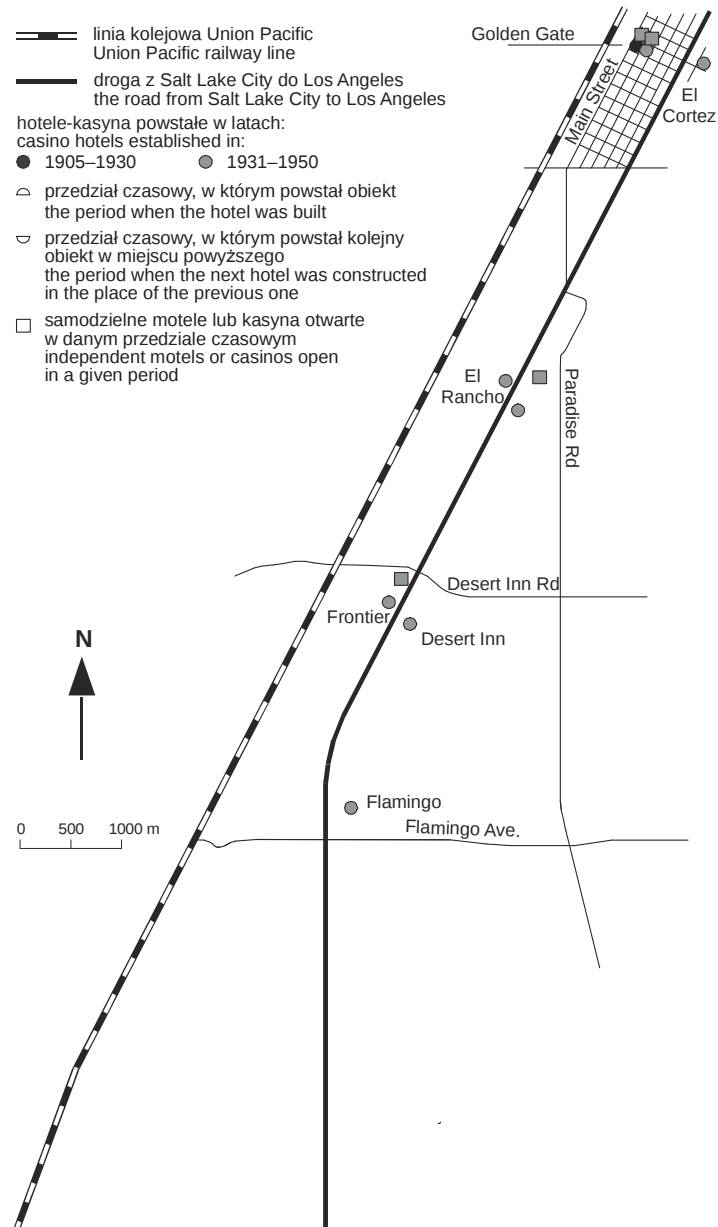
Ograniczenia rozwoju przestrzennego *Downtown* i duże powierzchnie terenu pod zagospodarowanie przy *Strip'ie* jako pierwsze weryfikują tezę o dywergencji rozwoju hotelarstwa w mieście. Rysunki 4–7 przedstawiają w sposób graficzny inicjalną eksplorację obszaru *Downtown*, jej wyhamowanie w czasie i w dużej mierze „opuszczenie” tego obszaru na rzecz wzrastającej dynamiki zagospodarowywania obszarów przy *Las Vegas Blvd.*

Rys. 3. Las Vegas – plan *Downtown* i *Strip'u* (opracowanie własne na podstawie www.lasvegasmaps.com)

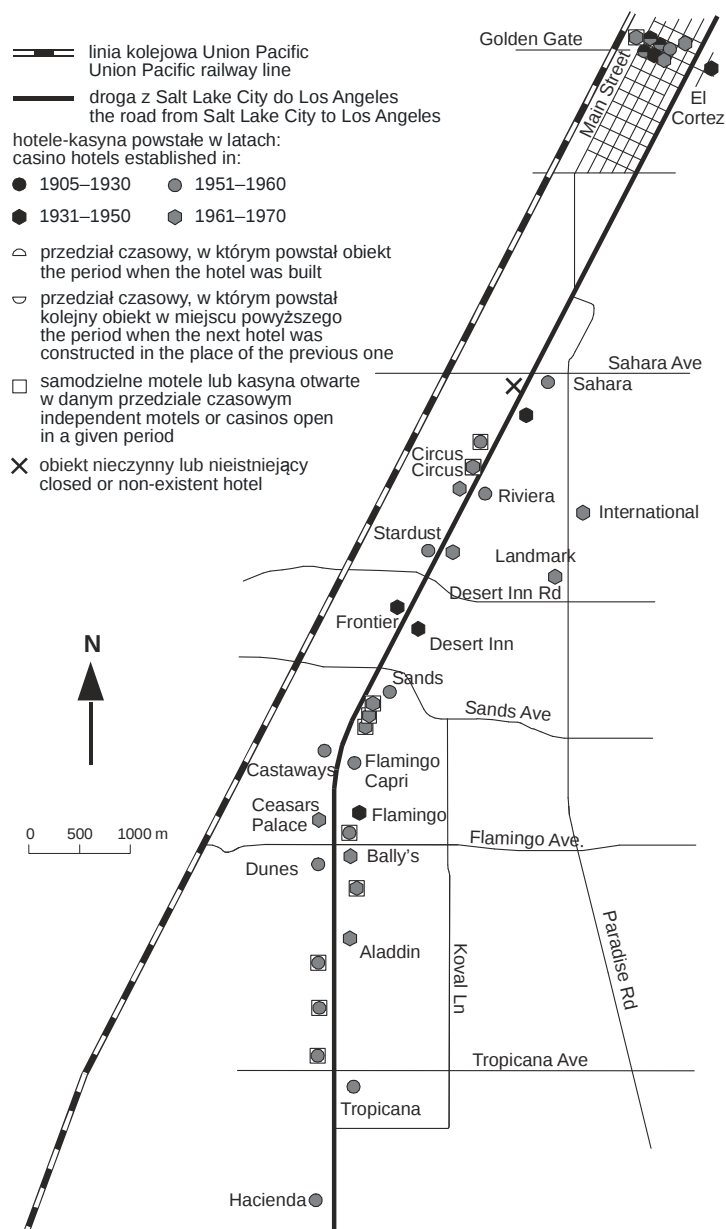
Fig. 3. Las Vegas – plan of *Downtown* and the *Strip* (author's elaboration based on www.lasvegasmaps.com)

Las Vegas – w sto lat od pustyni do imperium hotelarskiego

Rys. 4. Rozwój czasowo-przestrzenny hotelarstwa w Las Vegas – powstawanie obiektów hotelarskich do roku 1950 (opracowanie własne)

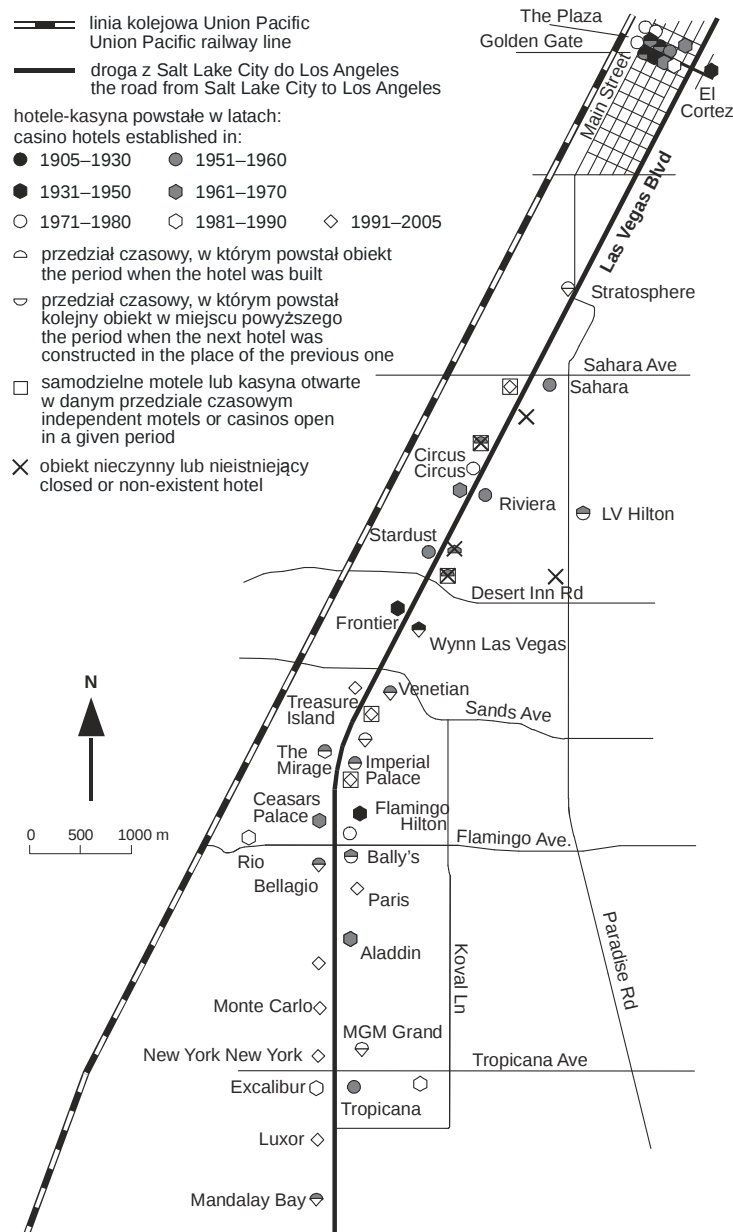
Fig. 4. Development of Las Vegas hotel industry within time and space – establishment of hotels till 1950 (author's elaboration)

Rys. 5. Rozwój czasowo-przestrzenny hotelarstwa w Las Vegas – powstawanie obiektów hotelarskich do roku 1970 (opracowanie własne)

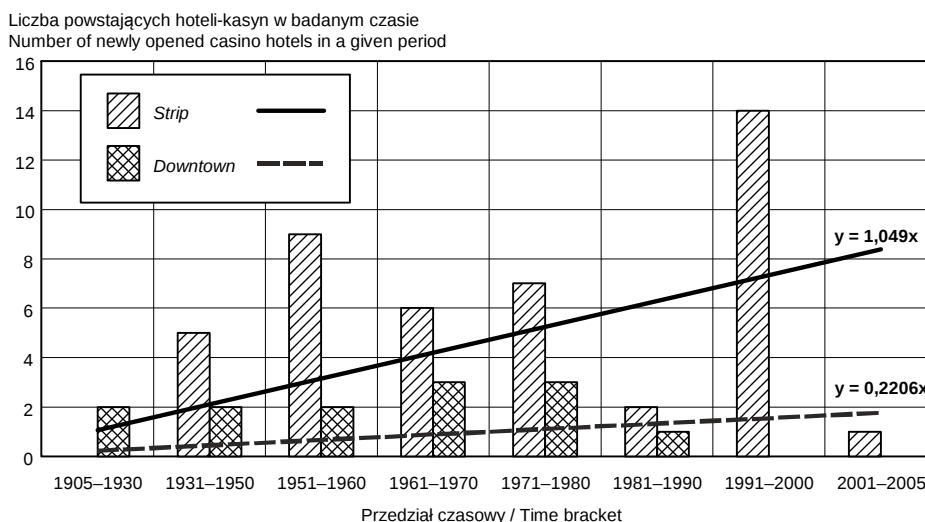
Fig. 5. Development of Las Vegas hotel industry within time and space – establishment of hotels till 1970 (author's elaboration)

Las Vegas – w sto lat od pustyni do imperium hotelarskiego

Rys. 6. Rozwój czasowo-przestrzenny hotelarstwa w Las Vegas
– powstawanie obiektów hotelarskich do roku 2005 (opracowanie własne)

Fig. 6. Development of Las Vegas hotel industry –
establishment of hotels till 2005 (author's elaboration)

Rys. 7. Liczba powstających hoteli-kasyn na badanych obszarach w danych przedziałach czasu wraz z tendencjami przyrostu (opracowanie własne)

Fig. 7. The number of newly-built casino hotels in the researched areas in given time brackets together with tendencies of increase (based on author's elaboration)

Także rysunek 12 zamieszczony w dalszej części artykułu przedstawia stopniowe przesuwanie się środka ciężkości koncentracji hotelarstwa obydwu obszarów na południe, oddalając się od centrum miasta w kierunku *Strip'u*.

Szlak handlowy z Salt Lake City do Los Angeles (czyli późniejsza droga stanowa 91 – *Highway 91*) na odcinku przy oazie-osadzie Las Vegas już od pierwszych wzmianek kojarzono z ideą wypoczynku po uciążliwej podróży przez pustynię, co skrzętnie wykorzystał później marketing hotelarski. Wizerunek *Downtown* natomiast kształtowały obiekty służące rozrywce hazardowej dla pracowników kolei, inwestorów i deweloperów. Stąd też jedyną formą oferowanej rozrywki było tam kasyno, podczas gdy *Strip* zaczął się rozwijać w kierunku obiektów typu *resort*, począwszy od pierwszego hotelu-kasyna El Rancho w 1941 r. W takiego rodzaju obiektach kasyno stanowiło ważny element gospodarki hotelarskiej (będąc pierwszym źródłem dochodów), lecz jego obecność wynikała głównie z polityki władz stanowych prowadzącej do legalizacji hazardu w 1931 r. Logiczne było więc powstawanie kasyn, przy których rozpoczęto prowadzenie działalności hotelarskiej, a nie odwrotnie, jakoby to kasyna miały powstawać przy hotelach.

Obiekty przy *Strip'ie*, posiadając znacznie większe możliwości rozwojowe niż te w *Downtown* (dzięki przestrzeni, hazardowi oraz ogólnym warunkom klimatycznym, które przy uczęszczanym szlaku tranzytowym generowały popyt w postaci podróżnych poszukujących wypoczynku), wykazywały coraz silniejszą tendencję do tworzenia infrastruktury wypoczynkowo-rozrywkowej wymagającej znacznej powierzchni użytkowej. W pierwszych dekadach eksploracji *Strip'u* były to głównie baseny, sale występów i różnorodne akcenty tematyczne wprowadzane w wystrój wewnętrzny.

Stąd wzięły się także widoczne do dzisiaj różnice w infrastrukturze hoteli-kasyn jednego i drugiego obszaru: obiekty przy *Fremont Street* rzadko oferują gościom formy rozrywki wykraczające poza kasyno, podczas gdy hotele przy *Strip'ie* posiadają w dużej mierze własne parki tematyczne (wybiegi dla zwierząt, wesołe miasteczka itp.) i indywidualny, odrębny styl (specyficzna architektura i aranżacja wnętrz). Z tego też względu *Downtown* notował coraz większy spadek ruchu turystycznego na rzecz *Strip'u*. W latach 90. XX w. władze miasta widziały nawet konieczność rewitalizacji tego obszaru (projekt pt. *The Fremont Street Experience*).

Różnice w wielkości zagospodarowywanych obszarów, główny kierunek „zawłaszczania” coraz większych powierzchni pod zabudowę przez hotele-kasyna przy *Strip'ie*, a także proporcje zajmowanych obszarów do sąsiednich terenów (np. mieszkalnych) uwidacznia rysunek 3. Widać na nim wyraźnie różnice pomiędzy wielkością działek, na których znajdują się wybrane obiekty *Strip'u*, a gruntami rozparcelowanymi pod jednorodzinne budownictwo mieszkaniowe na północny zachód i północny wschód od *Strip'u*.

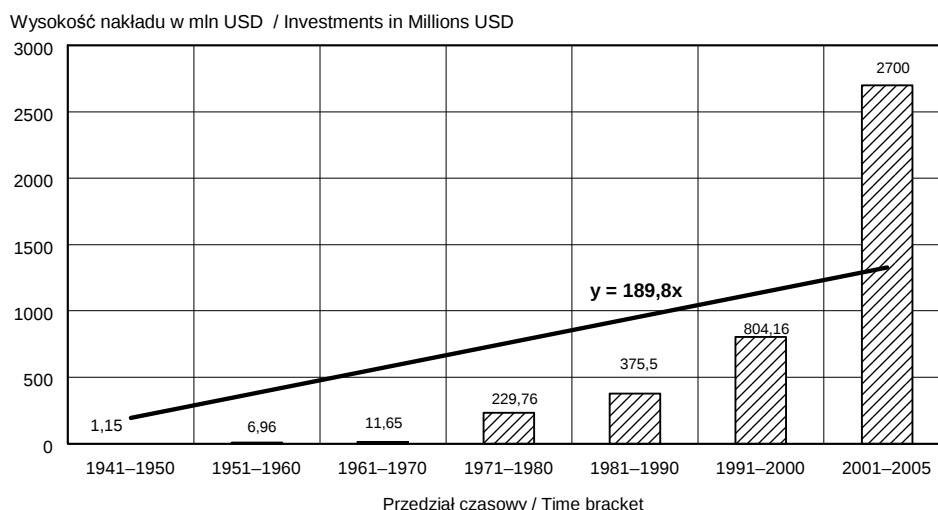
Od 1972 r., kiedy to rozpoczął działalność Circus Circus – pierwszy tematyczny hotel-kasyno, *Strip* rozpoczął tzw. „erę megaresort-u”. Termin ten odnosi się do wysokości nakładów inwestycyjnych oraz wielkości i charakteru realizowanego przedsięwzięcia. Dla potwierdzenia teorii „ery megaresort-u” *Strip'u* na rysunku 8 zestawiono średnią wartość nakładów inwestycyjnych na otwarcie nowego hotelu-kasyna. Zestawienie obejmuje 37 z 43 badanych obiektów przy *Las Vegas Blvd*. Nie uwzględnia jednak zmian inflacyjnych dolara amerykańskiego w latach 1931–2005 z uwagi na trudną dostępność takich informacji.

Wyraźnie widoczny jest olbrzymi wzrost nakładów inwestycyjnych w latach 1971–1980 w stosunku do poprzedniej dekady (prawie 20 razy). Średnią bardzo zawyżył powstający wówczas pierwszy MGM Grand (późniejszy Bally's). Jego budowa, wraz z przekazaniem nowemu

właścicielowi w tym samym dziesięcioleciu, pochłonęła ponad 0,5 mld USD.

W latach 1991–2000 średnia kosztów otwarcia nowego obiektu w stosunku do poprzedniej dekady wzrosła ponad dwukrotnie. Był to okres wzmożonego powstawania hoteli-kasyn tematycznych (z parkami rozrywki), wymagających jeszcze większych nakładów inwestycyjnych (1993 r. – MGM Grand, 1 mld USD; 1993 r. – Stratosphere – 550 mln USD; 1998 r. – Bellagio – 1,6 mld USD; 1999 r. – Mandalay Bay – 950 mln USD; 1999 r. – Venetian – 1,5 mld USD).

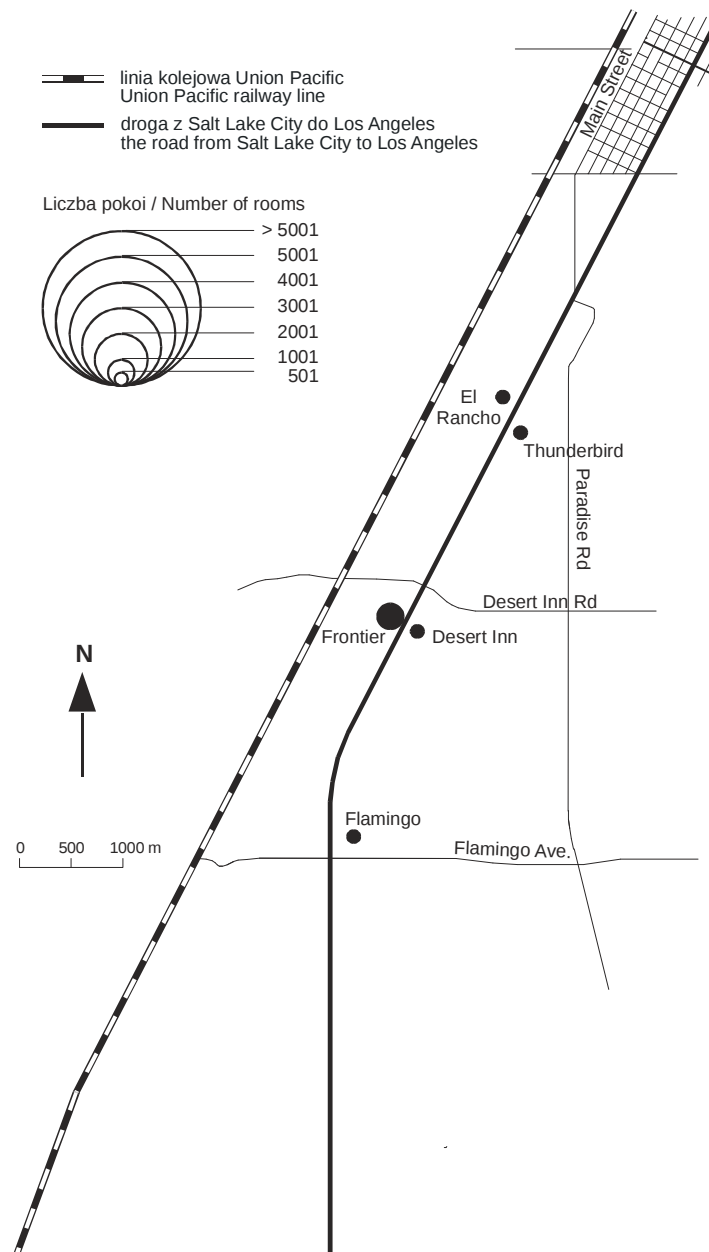
Mimo że badania własne autora nie potwierdzają czysto statystycznej linii trendu dla *Strip'u* (Rys. 7) i przeczą prognozie powstania w najbliższych 5 latach dalszych 7 hoteli-kasyn, to można się z pewnością skłaniać ku wnioskowi, że przyszłe przedsięwzięcia będą realizowane dzięki nakładom nie niższym niż 1,4 mld USD (Rys. 8).

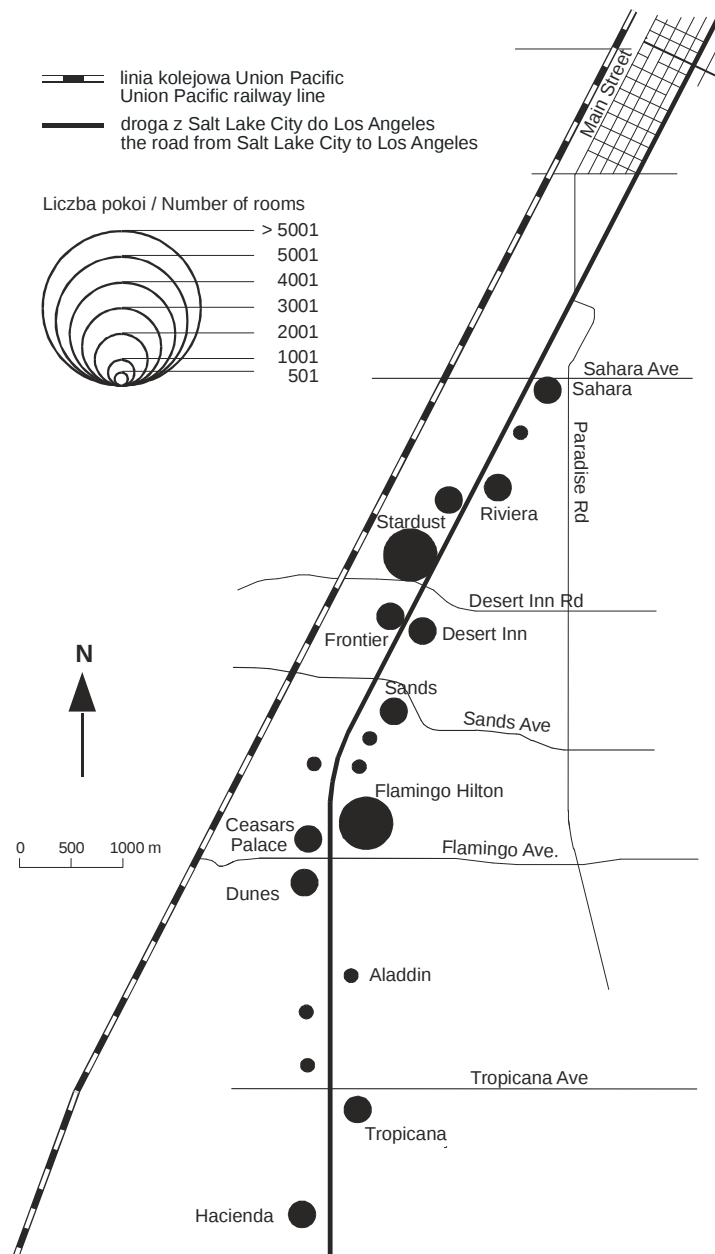
Rys. 8. Średni nakład inwestycyjny (w mln USD) na budowę nowego obiektu hotelarskiego przy *Strip'ie* (uwzględniono 37 z 43 badanych hoteli-kasyn)

Fig. 8. Average investments (in Millions USD) to build a new hotel at Strip (37 out of 43 researched casino hotels were considered)

Rysunki 9–11 przedstawiają zmiany pojemności recepcyjnej przy *Strip'ie* w latach 1941–2005. Są to zmiany liczby pokoi także w już istniejących obiektach, a nie tylko w nowo powstających. Ponadto uwzględniono wszystkie obiekty hotelarskie, a nie wyłącznie hotele-kasyna.

Rys. 9. Pojemność recepcyjna obiektów hotelarskich w Las Vegas przy *Strip*'ie w roku 1950 (opracowanie własne)
Fig. 9. Hotel capacity on the Las Vegas Strip in 1950 (author's elaboration)

Rys. 10. Pojemność recepcyjna obiektów hotelarskich
w Las Vegas przy *Strip*'ie w roku 1970 (opracowanie własne)
Fig. 10. Hotel capacity on the Las Vegas Strip in 1970 (author's elaboration)

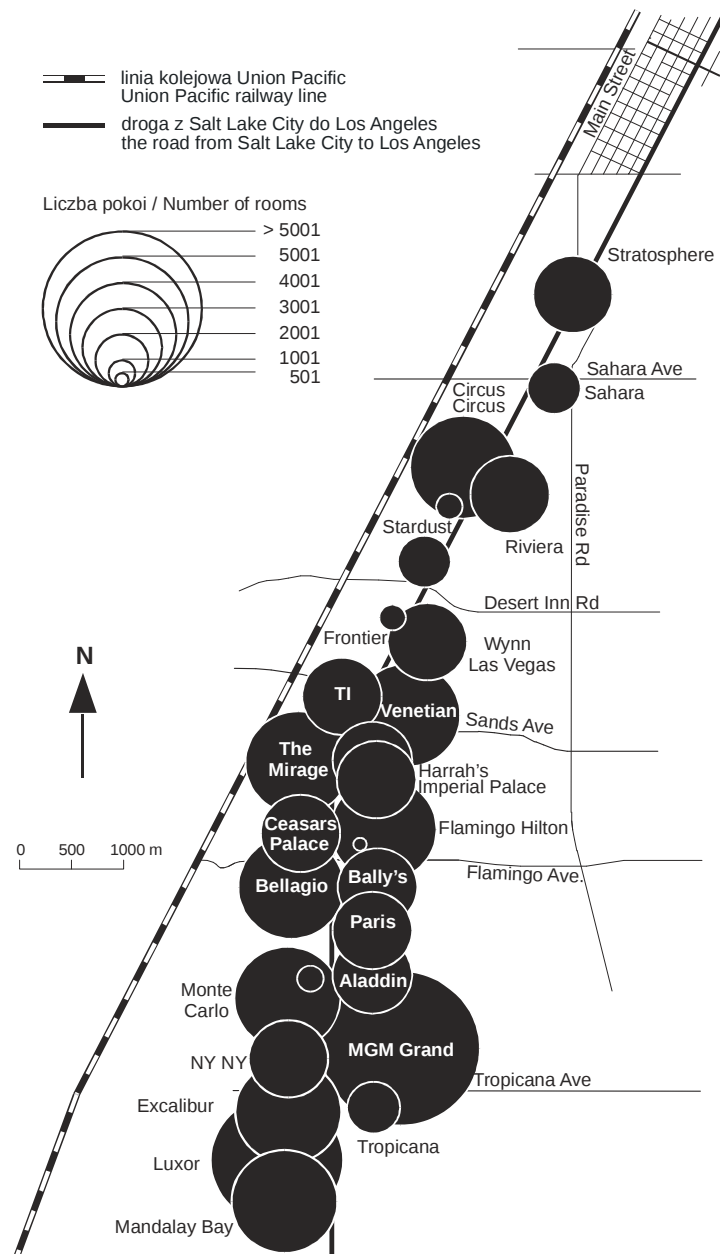
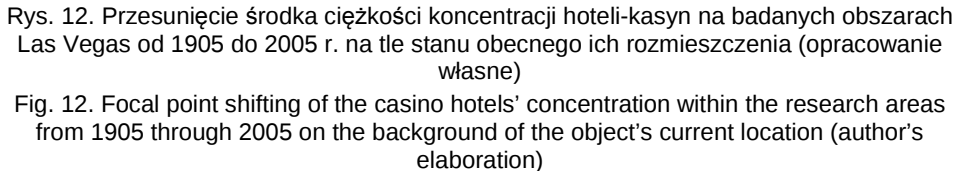

Fig. 11. Pojemność recepcyjna obiektów hotelarskich w Las Vegas przy Strip'ie w roku 2005 (opracowanie własne)

Fig. 11. Hotel capacity on the Las Vegas Strip in 2005 (author's elaboration)

Już w pierwszej dekadzie lat 1941–1950 powstające hotele-kasyna znajdują się w większości w przedziale pojemności recepcyjnej 100–300 pokoi, co na warunki europejskie tamtego okresu było już dużym potencjałem. Można mówić tutaj o **pierwszej fazie eksploracji** tego obszaru na odcinku (późniejszych) *Sahara Ave.–Sands Ave.* Okres od 1951 do 1960 r. odznaczał się pojawieniem dużej liczby obiektów, ale o małej pojemności na całej długości *Strip'u*, dzięki czemu został on już w dużej mierze zagospodarowany hotelarsko. Pojemność recepcyjna tych obiektów miała jednak charakter inicjalny, można więc mówić tylko o **subfazie zagospodarowania**.

Lata 1961–1970 można nazwać **drugą fazą eksploracji** *Strip'u* poprzez zagospodarowanie kolejnego odcinka: *Sands Ave.–Flamingo Rd.*, z koncentracją wokół skrzyżowania *Strip–Flamingo Rd.* oraz umocnienie i zwiększenie bazy recepcyjnej obszaru pierwszej fazy eksploracji.

Kolejne dziesięciolecie (1971–1980), czyli wspomniane wejście w „erę *megaresort-u*”, charakteryzuje się silnym wzrostem pojemności bazy recepcyjnej obszarów dwóch pierwszych faz, przekraczając wartości 1 tys. pokoi na obiekt na obszarze I fazy i 2 tys. pokoi na obszarze II fazy eksploracji. Zaznacza się także inicjacja kolejnej, III fazy, poprzez zwiększenie bazy recepcyjnej wokół skrzyżowania *Strip–Tropicana Ave.* oraz przedłużenia *Strip'u* na północ, do skrzyżowania z *Main Street*.

Lata 1981–1990, mimo że znane z pewnej recesji w powstawaniu nowych hoteli-kasyn, przyniosły otwarcie pierwszego przy *Strip'ie* obiektu przekraczającego liczbę 3 tys. pokoi (The Mirage). Ten fakt rozszerzył bazę recepcyjną zasięgu obszaru II fazy eksploracji przestrzennej *Strip'u*, lecz znacznie większej rozbudowie uległa baza obszaru I fazy, aż do skrzyżowania *Las Vegas Blvd.–Main Street*.

Lata 1991–2000 cechowało powstanie wielu nowych obiektów o bardzo dużej pojemności recepcyjnej od 2 tys. (Luxor, New York New York) poprzez 3 tys. (Treasure Island, Monte Carlo, Bellagio, Mandalay Bay, Venetian, Paris Las Vegas) do 4 tys. pokoi (Excalibur), sięgając nawet 5 tys. (w przypadku MGM Grand). Tym samym *Strip* wkroczył w **trzecią fazę eksploracji terytorialnej**, którą było zagospodarowanie odcinka od *Flamingo Rd.* do *Tropicana Ave.* i jeszcze dalej na południe od niej, za skrzyżowanie *Las Vegas Blvd.–Koval Ln.*

Zjawisko to zostało przedstawione na rysunkach 4–6 – obiekty powstające w latach 1991–2000 znajdowały się niemal wyłącznie po zachodniej stronie *Strip'u* na południe od *Flamingo Rd.* do południowych jego krańców, za *Koval Ln.* Rysunki 9–11 ukazują natomiast skalę zagospodarowania tej przestrzeni.

W ostatnich latach (2001–2005) zaobserwowano stabilizację i wyhamowanie silnych tendencji rozwojowych poprzedniej dekady. Zmiany potencjału recepcyjnego obiektów odbywały się w niewielkim zakresie i na skalę lokalną. Większymi przedsięwzięciami dla powiększenia potencjału recepcyjnego obszaru było rozbudowanie Stratosphere oraz powstanie Wynn Las Vegas. W chwili obecnej nic nie wskazuje na inicjację dalszych faz eksploracji terytorialnej *Strip'u* na północ (poza Stratosphere), gdzie tereny zajęte są przez budownictwo mieszkaniowe, lub na południe (poza Mandalay Bay), gdzie istnieją jeszcze niezagospodarowane tereny, lecz bliskość lotniska McCarran może wpływać niekorzystnie na realizację inwestycji w jego sąsiedztwie.

Komentarza nie wymaga także fakt, że w latach 1981–1990 przy *Strip'ie* powstały zaledwie 2 hotele-kasyna. Było to spowodowane nieopisanym i bliżej niezinterpretowanym w źródłach naukowych kryzysem popytu na usługi hotelarskie lub pewnym ich przesycem w Las Vegas. Ponadto ostatni przedział jest o połowę krótszy od poprzedzających (tylko do 2005 r.) – należałoby go rozpatrzeć ponownie na koniec dekady, w roku 2010.

Linie trendu na rysunku 7 sugerują, iż w bieżącej dekadzie może powstać przy *Strip'ie* 8 nowych hoteli kasyn. Trudno przewidzieć, co wydarzy się w hotelarstwie Las Vegas do 2010 r. Biorąc jednak pod uwagę czas budowy ostatnio zrealizowanych przedsięwzięć (Wynn Las Vegas, nowy Aladdin, Venetian i inne *megaresort-y*) oraz fakt, iż w latach 2002–2005 powstał zaledwie jeden megahotel-kasyno (Wynn Las Vegas), wydaje się mało prawdopodobne, że w drugiej połowie dekady powstanie aż 7 dalszych tego rodzaju obiektów.

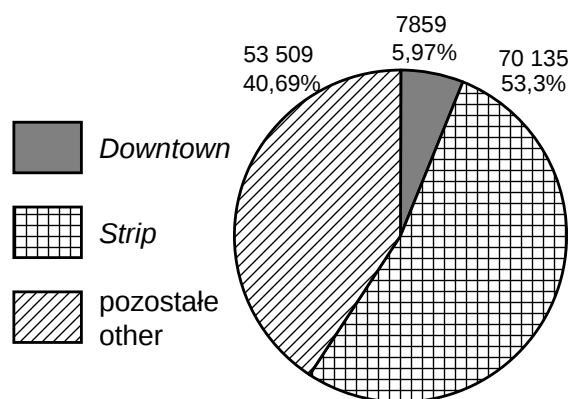
Linia trendu dla *Downtown*, mimo że znacznie łagodniejsza, wskazuje na powstanie do 2010 r. jeszcze 2 hoteli-kasyn. I tutaj, wnioskując na podstawie własnych obserwacji, zebranych danych historycznych oraz stanu istniejącego, można odważyć się na odrzucenie tej prognozy. Tym bardziej, że w latach 1981–1990 powstał jeden obiekt, a w kolejnej dekadzie nie wybudowano żadnego nowego. Potwierdza to hipotezę o zahamowaniu rozwoju hotelarstwa w *Downtown* z uwagi na ciasną zabudowę śródmiejską, uniemożliwiającą ekspansję obiektów istniejących i powstawanie nowych.

Inwentaryzacja wybranych obiektów hotelarskich

W zespole miejskim Las Vegas funkcjonuje 119 obiektów hotelarskich, w których znajduje się 131 503 pokoi hotelowych (stan na rok

2005). Spośród 119 obiektów hotelarskich 80 (67,3%) posiada kasyna, a 39 (32,7%) to obiekty wyłącznie hotelarskie. 10 obiektów (8,4% ogółu obiektów) znajduje się w niewyjaśnionej sytuacji własnościowej (w zawieszeniu działalności lub likwidacji).

Z całkowitej liczby obiektów 12 znajduje się w *Downtown* (zbadano wszystkie), 32 przy *Strip* (zbadano 28) i 75 w pozostałych częściach zespołu miejskiego. Z wymienionych 131 503 pokoi hotelowych całkowitej bazy recepcyjnej miasta, 7859 (5,97%) znajduje się w centrum Las Vegas (*Downtown*). Na *Strip* przypada 70 135 pokoi (53,34%), natomiast 53 509 (40,69%) jest zlokalizowane w innych częściach aglomeracji (głównie *Paradise* i *Henderson*). Tym samym na terenie samego Las Vegas znajduje się 77 994 pokoi, co daje 59,3% pojemności recepcyjnej całego zespołu miejskiego (Rys. 13).

Rys. 13. Pojemność recepcyjna obszarów hotelarskich Las Vegas (opracowanie własne)

Fig. 13. Hotel capacity of hotel areas in Las Vegas (author's elaboration)

Największa koncentracja pokoi hotelowych przypada na *Strip*. Przy szacunkowo określonej powierzchni (9 km²)² zajętej przez zabudowę hotelarską, obszar ten charakteryzuje się największą liczbą pokoi przypadającą na jednostkę powierzchni i jeden obiekt (a dokładniej na odcinek między *Flamingo Rd.* i *Tropicana Ave.* – por: Rys. 9–11). Obszar *Downtown* mieści się w elipsie o półosiach ok. 910 m (WWN–EES) i ok. 630 m (NNE–SSW), co daje powierzchnię 1,8 km². Pozostały obszar zespołu miejskiego mieszczący obiekty noclegowe skupia się głównie

² Infrastruktura hotelarska zajmuje pas o długości ok. 9 km (długość ulicy) i szerokości dwa razy po 500 m po obydwu stronach ulicy.

w dzielnicy *Paradise* i miejscowości podmiejskiej *Henderson* oraz nad *Lake Las Vegas* na wschodzie. Obiekty koncentrują się tam nad samym zbiornikiem i wzdłuż dróg dojazdowych (np. *Paradise Rd.*), jednak powierzchnia obszaru tej koncentracji jest parokrotnie większa niż obszarów hotelarskich *Strip'u*, a tym bardziej *Downtown*.

We wszelkich statystykach w USA pojemność obiektów noclegowych określana jest wyłącznie przez liczbę pokoi, same miejsca noclegowe nie są liczone (Tab. 1). Także we wszystkich cennikach zawsze figuruje cena za 1 dobę w pokoju hotelowym. Amerykańskie obiekty noclegowe w większości posiadają pokoje dwuosobowe (lub pokoje o przynajmniej jednym łóżku dwuosobowym), w których, dzięki ustandaryzowanemu wyposażeniu o przeciętnie wyższym w porównaniu z Europą Wschodnią komforcie, miejsce mogą znaleźć nawet i cztery osoby. Ostrożne oszacowanie liczby miejsc noclegowych zespołu miejskiego Las Vegas otrzymane przez pomnożenie przez dwa liczby 131 503 pokoi, daje 263 006 miejsc noclegowych.

Tabela 1. Zmiany pojemności recepcyjnej obszaru metropolitalnego Las Vegas wraz z liczbą ludności

Table 1. Changes of hotel capacity in metropolitan area of Las Vegas together with changing population

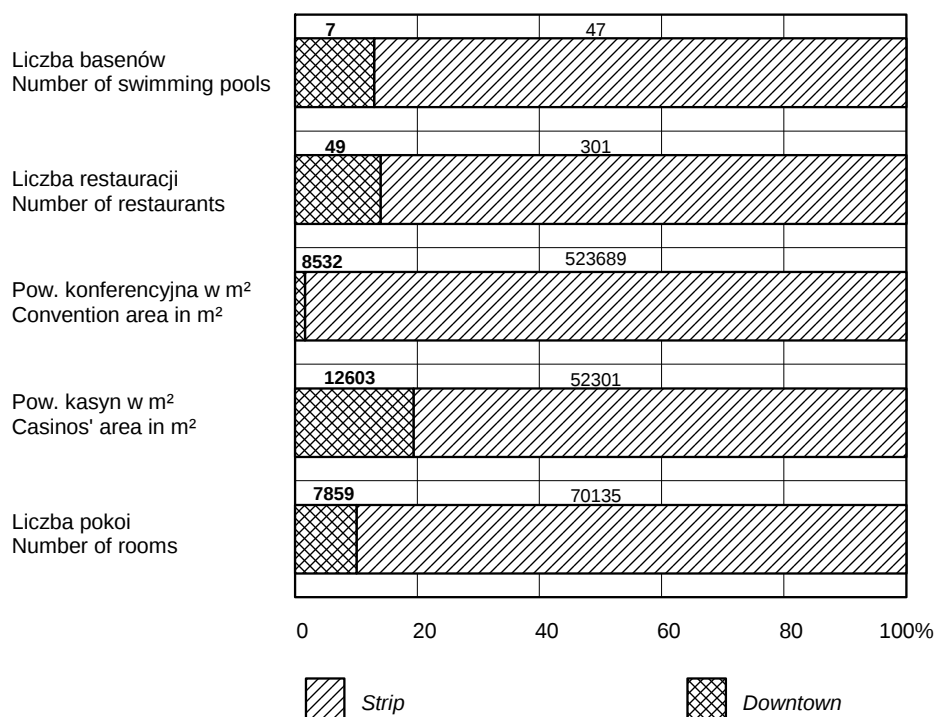
Rok Year	Liczba pokoi hotelowych Number of hotel rooms	Liczba ludności aglomeracji Agglomeration population
1997	105 347	1 265 758
1998	109 365	1 321 546
1999	120 294	1 343 540
2000	124 270	1 425 723
2001	126 610	1 498 279
2002	126 787	1 578 332
2003	130 482	1 611 390
2004	131 503	1 641 529

Źródło: *State of Nevada Gaming Control Board, Las Vegas Convention and Visitors Authority* www.unlv.edu, <http://quickfacts.census.gov>, <http://dmla.clan.lib.nv.us>.

Source: *State of Nevada Gaming Control Board, Las Vegas Convention and Visitors Authority*, www.unlv.edu, <http://quickfacts.census.gov>, <http://dmla.clan.lib.nv.us>.

Zebrane w czasie inwentaryzacji obiektów dane statystyczne pozwoliły na zestawienie porównawcze potencjału hotelarskiego dwóch badanych obszarów – *Downtown* i *Strip'u*. W liczbach bezwzględnych

(Rys. 14) zaznacza się wyraźna dominacja *Strip'u* nad centrum miasta: na ten obszar koncentracji hotelarskiej przypada 90% pokoi i 80–85% infrastruktury towarzyszącej w i przy hotelach. Na szczególną uwagę zasługuje dysproporcja powierzchni konferencyjnej, której aż 98,4% (523 689 m²) znajduje się przy *Strip'ie*. Tak wysoka wartość osiągnięta została w zasadzie tylko dzięki dwóm obiektom: otwartemu w 2002 r. centrum konferencyjnemu przy Mandalay Bay (167 225 m²) i Sands Expo Center przy Venetian (176 515 m² wraz z salami w hotelu). Z uwagi jednak na integralną ich funkcję wewnątrz kompleksu hotelowego i lokalizację w bezpośrednim zasięgu *Strip'u*, konieczne było uwzględnienie ich w bazie danych.

Rys. 14. Zestawienie wartości bezwzględnych w charakterystykach obiektów *Downtown* i *Strip'u* (opracowanie własne)

Fig. 14. Comparison of absolute values in profiles of *Downtown* and *Strip* hotels (author's elaboration)

Rysunek 4 zestawia jedynie wartości bezwzględne, co przy różnych powierzchniach koncentracji hoteli-kasyn w centrum miasta (i wzdłuż *Las*

Vegas Blvd.) daje mylne wrażenie wielkości dysproporcji i dominacji *Strip'u* nad *Downtown*. Ta dominacja faktycznie ma miejsce, lecz dla uzyskania prawdziwej istoty różnic tych dwóch obszarów należy zestawić dane w porównaniu proporcjonalnym (Tab. 2). Do tego posłużyło zestawienie wyników podziału liczby bezwzględnej opisującej daną cechę przez liczbę hoteli na danym obszarze.

Tabela 2. Porównanie proporcjonalne *Downtown* i *Strip'u* na podstawie liczb bezwzględnych

Table 2. Proportional comparison of *Downtown* and *Strip* based on absolute values

Wyszczególnienie Specification	<i>Downtown</i>	<i>Strip</i>	<i>Downtown</i> : <i>Strip</i>
Liczba pokoi w wybranych obiektach Number of rooms in chosen establishments	7 859	70 135	1 : 3,82
Całkowita powierzchnia wybranych kasyn (w m²) Total area of chosen casinos (in m ²)	50 496	230 660	1 : 1,95
Całkowita powierzchnia konferencyjna w wybranych obiektach (w m²) Total convention area in chosen establishments (in m ²)	8 532	523 869	1 : 26,3
Liczba restauracji w wybranych obiektach Number of restaurants in chosen establishments	49	301	1 : 2,63
Liczba sal rozrywkowych w wybranych obiektach Number of entertainment lounges in chosen establishments	4	38	1 : 4,07
Liczba basenów w wybranych obiektach Number of swimming pools in chosen establishments	7	47	1 : 2,87

Źródło: Opracowanie własne.

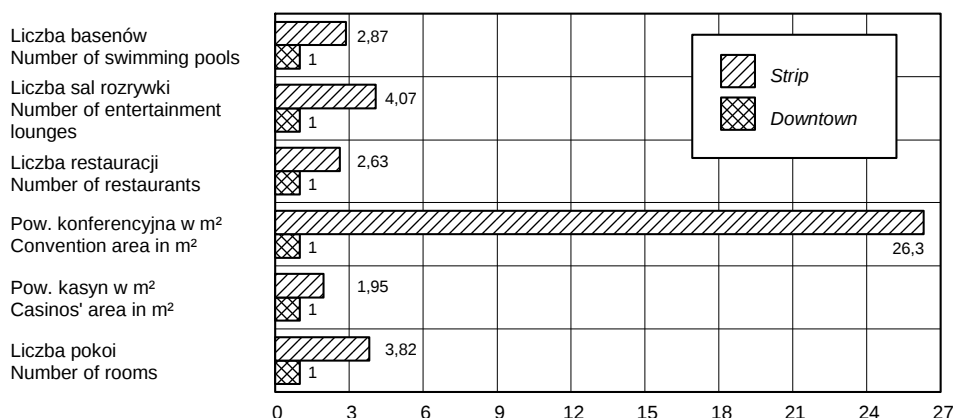
Source: Author's elaboration.

W tym przypadku widać rzeczywistą dominację proporcji *Strip'u* nad *Downtown* wynikającą ze znacznie wyższej średniej wielkości hoteli-kasyn w kategorii pojemności (wyrażonej w liczbie pokoi) oraz wielkości zaplecza rozrywkowo-konferencyjnego. Średnia wielkość potencjału recepcyjnego hotelu-kasyna przy *Strip'ie* 3,82-krotnie przewyższa tę wartość w *Downtown*. Podobnie rzecz ma się z powierzchnią kasyn, którą *Strip* przewyższa *Downtown* prawie dwukrotnie.

Zaplecze gastronomiczne (w postaci bufetów hotelowych oraz prywatnie prowadzonych w obrębie kompleksu hotelowego restauracji) jest

przy *Las Vegas Blvd.* o 2,63 razy bardziej rozbudowane niż w centrum miasta. Infrastruktura rozrywkowo-wypoczynkowa, ujęta liczbą sal estradowych i basenów osiąga przy *Strip'ie* wartości odpowiednio 4,07- i 2,87-krotnie wyższe.

W tym miejscu można wnioskować o dywergencji rozwoju przestrzennego hotelarstwa, objawiającego się rozwojem punktowym *Downtown* (koncentrację wokół 500 m długości *Fremont Street* na ok. 1,8 km² można uznać za punktową w dzisiejszej przestrzeni zespołu miejskiego rzędu 308,2 km², czyli 0,58% jego powierzchni) i liniowym wzdłuż *Las Vegas Blvd.* oraz spadkiem znaczenia *Downtown* na rzecz terenów przy *Strip'ie* z uwagi na znaczne zróżnicowanie warunków dla zamierzeń inwestycyjnych.

Rys. 15. Porównanie pojemności recepcyjnej i zagospodarowania infrastrukturalnego hoteli-kasyn w *Downtown* i przy *Strip'ie* (opracowanie własne)

Fig. 15. Comparison of hotel capacity and infrastructure of casino hotels in *Downtown* and *Strip* (author's elaboration)

W dalszej części artykułu uwidoczniono w sposób graficzny te kierunki rozwoju oraz ukazano znaczące różnice między możliwościami eksploatacji terytorialnej dla hotelarstwa dwóch badanych obszarów miasta. Z zestawienia proporcjonalnego pojedynczych cech zagospodarowania hoteli-kasyn (Rys. 14) wynika, że do realizacji niewątpliwie wymagają one dużej powierzchni użytkowej. W chwili rosnącej konkurencji w hotelarstwie Las Vegas (generującej chęć budowy coraz większych obiektów i gwarantowania odwiedzającym odpowiedniego komfortu noclegowego i rozrykowo-wypoczynkowego), *Downtown* stało się niewystarczające

w zapewnieniu stosownej powierzchni użytkowej, w przeciwieństwie do *Strip'u*, który oferował prawie nieograniczone możliwości powierzchni do zagospodarowania.

Ruch turystyczny w Las Vegas

W 1997 r. turystyka i hotelarstwo zajmowały istotne miejsce w gospodarce obszaru metropolitalnego Las Vegas (Tab. 3). Do danych z późniejszych lat autorowi nie udało się dotrzeć. Usługi noclegowe były drugim co do wielkości działem gospodarki (21,8%), zaraz po sprzedaży detalicznej (27,1%). Na wypoczynek i rekreację oraz na gastronomię przypadało odpowiednio 2,5% i 3,1%. Obiekty noclegowe w postaci hoteli bez kasyn, moteli oraz campingów osiągały wartość poniżej 0,3%, natomiast hotele-kasyna – aż 21,2%. Dowodzi to wysokiej rangi hoteli-kasyn dla ekonomiki Las Vegas.

Tabela 3. Przychody brutto poszczególnych działów gospodarki zespołu miejskiego Las Vegas w 1997 r.

Table 3. Gross recipients of individual industry branches in Las Vegas in 1997

Dział Branch	Przychód brutto (w mld USD) Gross receipts (in bn USD)
Górnictwo Mining	b.d. n/a
Energetyka i dostawa wody Power industry and water supplies	1,54
Budownictwo Construction	b.d. n/a
Produkcja Manufacturing	3,92
Sprzedaż hurtowa Wholesale trade	6,66
Sprzedaż detaliczna Retail trade	13,70
Transport Transportation	0,99
Telekomunikacja Telecommunication	b.d. n/a
Księgowość i ubezpieczenia Finance and insurance	b.d. n/a
Nieruchomości, wynajem, leasing Real estate, rental and leasing	1,73

Usługi profesjonalne, naukowe, techniczne Professional, scientific and technical services	2,16
Zarządzanie firmami Firm management	b.d. n/a
Administracja Administration	1,64
Edukacja Education	0,09
Służba zdrowia Health service	3,38
Wypoczynek i rekreacja Leisure and recreation	1,28
Usługi noclegowe, w tym: Lodging services, including:	11,03
hotele* / hotels*	0,15
motele / motels	0,08
campingi / campsites	0,002
hotele-kasyna / casino hotels	10,76
Gastronomia Catering	1,57
Inne Other	0,93
Razem Total	50,63

* bez kasyn.

* excluding casinos.

Źródło: www.census.gov.

Source: www.census.gov.

Tabela 4 przedstawia zestawienie statystyczne najważniejszych aspektów turystyki obszaru metropolitalnego Las Vegas w latach 1997–2004. Aglomeracja ta, mająca 0,098% powierzchni Polski (308,2 km² wobec 312 685 km²) i 4,29% jej liczby ludności (odpowiednio: 1 641 529 i 38 190 608 mieszkańców), odnotowała w 2004 r. wartości: **71,72%** ogólnej liczby turystów odwiedzających Polskę i **224,59%** wszystkich hotelowych miejsc noclegowych w naszym kraju (131 503 pokoi po dwa miejsca noclegowe wobec 117 100 miejsc w Polsce) (dane ze *State of Nevada Gaming Control Board* i *GUS, Rocznik statystyczny 2004* oraz www.stat.gov.pl).

W ciągu ostatnich siedmiu lat baza recepcyjna obszaru wzrosła o nieco ponad 26 tys. pokoi, co daje ok. 3,7 tys. pokoi przyrostu rocznego. Główną przyczyną tego wzrostu są powstające przy *Strip'ie* megahotele-kasyna.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki dla turystyki w Las Vegas w latach 1997–2004
Table 4. Chosen indices for tourism in Las Vegas between 1997–2004

Wyszczególnienie Specification	Lata / Years									
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
Liczba pokoi Number of rooms	105 347	109 365	120 294	124 270	126 610	126 787	130 482	131 503		
Liczba turystów Number of tourists	30 464 635	30 605 128	33 809 134	35 849 691	35 017 317	35 071 504	35 540 126	37 388 781		
Liczba turystów kongresowych Number of congress tourists	3 669 607	3 544 270	4 695 652	4 535 742	5 014 240	5 105 450	5 657 796	5 724 864		
Wydutki turystów w mld USD Tourists' expenses in bn USD	24,95219	24,57747	28,61320	31,46234	31,90749	31,61394	32,77773	33,72392		
Obłożenie Room occupancy	86,4%	85,8%	88,0%	89,1%	84,7%	84,0%	85,0%	88,6%		
Udzielone noclegi Sold accommodation	32 463 675	33 402 077	37 293 104	39 776 278	38 642 369	38 859 613	39 760 735	41 953 010		
Przeciętna cena za pokój w USD Mean room rate in USD	62	66	67	74	77	77	83	90		
Zysk brutto z hazardu w mld USD Gross profits of gambling in bn USD	6,15233	6,34800	7,21173	7,67109	7,63596	7,62996	7,83127	8,71098		
Zysk brutto z konferencji w mld USD Gross profits of convention in bn USD	4,16456	3,92128	4,25644	4,99623	5,81479	5,96285	6,54678	6,86051		

Źródło: State of Nevada Gaming Control Board, Las Vegas Convention and Visitors Authority, www.unlv.edu.
Source: State of Nevada Gaming Control Board, Las Vegas Convention and Visitors Authority, www.unlv.edu.

Ukończony w roku 1998 Bellagio (3026 pokoi) w 75,31% wpłynął na wzrost liczby pokoi hotelowych w tym czasie. Także otwarte w latach 1998–2000 Mandalay Bay (3309 pokoi), Venetian (3036), Paris Las Vegas (2914) i nowy Aladdin (2567) same stanowiły o 99,55% całkowitego przyrostu bazy recepcyjnej (po odliczeniu już wspomnianego Bellagio).

Charakterystyczne dla tego obszaru jest wysokie obłożenie hoteli, które mieści się w granicach 85–89%. Dla samego Las Vegas wynosi ono 93%. Tak wysokie obłożenie postrzegane jest z reguły jako niekorzystne zjawisko prowadzące do dewastacji obiektu noclegowego. Dla Las Vegas i jego zespołu miejskiego jest jednak powszechnym zjawiskiem, wynikającym m.in. z szerokiej dywersyfikacji oferty hoteli, zwłaszcza przy *Strip'ie* (architektura, parki rozrywki, wybiegi dla zwierząt, ogrody, występy, musicale i inne).

Porównanie liczby udzielonych noclegów z liczbą odwiedzających obszar turystów wskazuje na przeważający udział turystów weekendowych, także tranzytowych, zatrzymujących się w Las Vegas w drodze do lub z Kalifornii. Miasto znane jest także z „szybkich ślubów”, których realizuje się ok. 120 tys. rocznie (119 221 w 2003 r., 120 385 w 2002 r., 123 143 w 2001 r., 122 901 w 2000 r. – na podstawie www.insiderviewreport.com). Turyści często przybywają do Las Vegas na krótki okres – tylko w celu zawarcia związku małżeńskiego. Hotele-kasyna dysponujące kapliczkami małżeńskimi oferują specjalne pakiety dla nowożeńców.

Wzrost średniej ceny pokoju w latach 1997–2004 o 28 USD jest skutkiem powstawania coraz większej liczby hoteli ekskluzywnych, o podwyższonym standardzie (Bellagio: 5*, Mandalay Bay: 5*, Venetian: 5*, Paris Las Vegas: 4,5*, Wynn Las Vegas: 5*). Szczególny wzrost zaznacza się w latach 1999–2000 r. (otwarcie Mandalay Bay, Venetian i Paris Las Vegas) oraz w roku 2002 i 2004.

Kolejnym ważnym źródłem dochodów miasta, które w ostatnich latach zyskuje coraz większe znaczenie, jest ruch konferencyjny. Turyści kongresowi stanowią wprawdzie 15,3% ogółu turystów odwiedzających Las Vegas, lecz zyski uzyskiwane dzięki nim równają się 78,75% całości zysków z hazardu. Ruch konferencyjny od dawna był, zwłaszcza przy *Strip'ie*, ważnym elementem dochodów dla Las Vegas. Jednak dopiero w czasie recesji w turystyce po 11 września 2001 r. zaczął być doceniany i postrzegany jako stabilniejszy i niesłabnący wobec ruchu indywidualnego. To zaważyło m.in. na otwarciu centrum konferencyjnego na ponad 175 tys. m² w Mandalay Bay i utrzymaniu przez Venetian centrum Sands

Expo o powierzchni ponad 110 tys. m². Te dwa obiekty w największym stopniu wpłynęły na dzisiejszy potencjał konferencyjny *Strip'u*, który tak znacznie (26-krotnie) przekracza pojemność konferencyjną *Downtown*. Porównanie sumy zysków z konferencji i zysków z hazardu potwierdza tezę o stale rosnącym znaczeniu dochodów ze źródeł niehazardowych. Jeszcze innym ważnym aspektem ekonomiki hotelarstwa Las Vegas są przychody osiągane z zaplecza wypoczynkowo-rozrywkowego (parki tematyczne, występy).

Ataki terrorystyczne na USA przyczyniły się w dużej mierze do załamania turystyki światowej. Przytoczone źródła wskazują jednak na normalizację ruchu turystycznego i obłożenia hoteli już z końcem 2001 r. Podstawowe wskaźniki (liczba turystów, ich wydatki, udzielone noclegi i zyski z hazardu oraz konferencji) wykazują znikome zmiany spadkowe lub wzrostowe (Tab. 4). Są one tak niewielkie, że można mówić co najwyżej o chwilowej stagnacji. Minimalny, lecz odnotowany wzrost liczby turystów (zwłaszcza kongresowych), udzielonych noclegów i wpływów z konferencji świadczą o stosunkowo niskiej podatności hotelarstwa Las Vegas na fluktuacje rynkowe, a także o pewnym uzupełnianiu przez ruch konferencyjny bardziej podatnego na kryzysy indywidualnego ruchu turystycznego.

Warto także dokonać analizy struktury wydatków turystów oraz częstotliwości odwiedzania Las Vegas (Tab. 5). Należy zwrócić uwagę, że przy czasie pobytu w Las Vegas (średnio 4 doby) pojedynczy turysta dysponuje budżetem sięgającym 1068,40 USD. Świadczy to o znacznej zamożności odwiedzających miasto. Aż 62,26% kwoty przeznaczonej na pobyt w mieście jest wydawane na gry hazardowe, co koresponduje ze średnio 4 godzinami dziennie spędzonymi w kasynie. Zakwaterowanie pochłania tylko 6,9% przeciętnego budżetu turysty, wyżywienie zaś – 17,53%. 3,6% pieniędzy jest przeznaczane na inne rozrywki (tutaj: występy), a tylko 0,85% na zwiedzanie pozostałych atrakcji turystycznych miasta.

Wpływ rozwoju funkcji hotelowej na zmiany liczby ludności obszaru metropolitalnego Las Vegas

W hotelarstwie Las Vegas w marcu 2005 r. pracowało niespełna 17% całkowitej liczby mieszkańców aglomeracji, czyli 255,7 tys. osób. Największymi pracodawcami są megahotele-kasyna zatrudniające nawet powyżej 5 tys. osób (np. MGM Grand, Venetian).

Tabela 5. Charakterystyka pobytu turystów w Las Vegas w 2003 r.

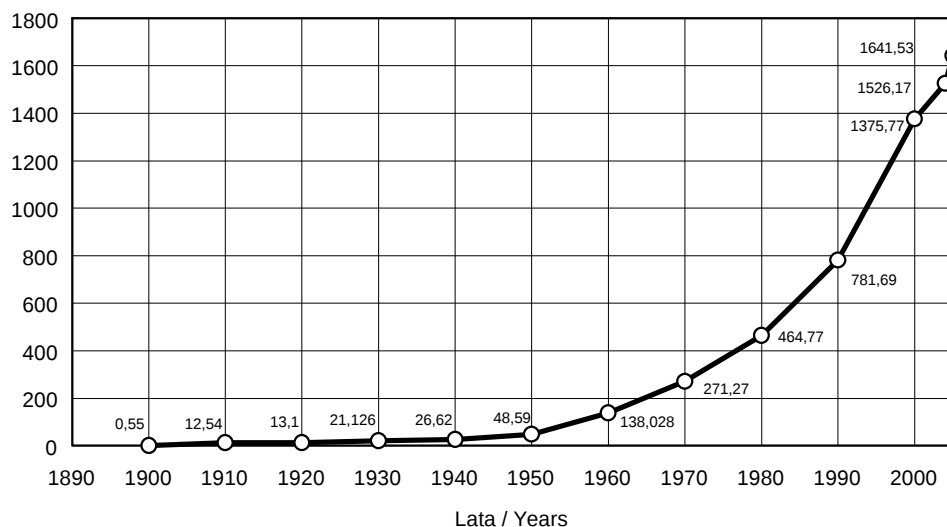
Table 5. The profile of tourists' stay in Las Vegas in 2003

Wskaźnik Index	Wartość Value	Wskaźnik Index	Wartość Value
Średnie wydatki podczas jednego pobytu Mean expenses during one stay		Miejsce zakwaterowania Place of accommodation	
Żywność Food	187,32 USD	<i>Strip</i>	73%
Zakupy Shopping	94 USD	<i>Downtown</i>	14%
Pokój Room	74,30 USD	Boulder Highway	10%
Występy Shows	38,39 USD	Inne Other	3%
Zwiedzanie Sightseeing	9,16 USD	Środki transportu do Las Vegas Transport to Las Vegas	
Średnia długość pobytu Mean length of stay	3,5 nocy / 4,5 dnia 3,5 nights / 4,5 days	Samolot Plane	46%
Hazard Gambling		Samochód Car	43%
Średnie wydatki na gry hazardowe Mean expenses on gambling	665,23 USD	Autobus Bus	8%
Odsetek hazardzistów wśród turystów Percentage of gamblers among tourists	85%	Kolej Train	4%
Czas na hazard / dzień Time for gambling / day	4h	Częstotliwość odwiedzin Frequency of visit	
Długość pobytu Length of stay		Pierwszy raz First time	21%
1 nocleg 1 night's accommodation	11%	Kolejny raz Another time	79%
2 noclegi 2 nights' accommodation	26%		
3 noclegi 3 nights' accommodation	23%		
4 noclegi 4 nights' accommodation	20%		
5 i więcej 5 and more	20%		

Źródło / Source: www.insiderviewpoint.com.

Niedostępne okazały się materiały statystyczne dotyczące struktury zatrudnienia obszaru metropolitalnego przed 1990 r. Rysunek 16 obrazuje zmiany liczby mieszkańców Doliny Las Vegas w latach 1900–2004.

Liczba mieszkańców w tys. / Number of population in thousands

Rys. 16. Zmiany liczby mieszkańców Doliny Las Vegas w latach 1900–2004
(www.unlv.edu)

Fig. 16. Changes in number of population of the Las Vegas Valley between 1900–2004
(www.unlv.edu)

Jeśli w latach 60. XX w. w mieście (przy *Strip'ie*) istniały hotele-kasyna zatrudniające do 1,5 tys. osób (np. Stardust, Ceasars Palace, Circus Circus), a w latach 70. już powyżej 2 tys. lub nawet 4 tys. (jak to było w przypadku nowo powstałego MGM Grand – obecnie Bally's), można mówić o istotnym wpływie hotelarstwa na przyrost liczby mieszkańców miasta. Od początku hotele-kasyna były najważniejszymi pracodawcami w Las Vegas.

Liczba mieszkańców miasta ulegała stosunkowo niewielkim zmianom aż do lat 40. XX w., czyli do czasu powstania przy *Strip'ie* pierwszych hoteli-kasyn. Od tej chwili wyraźnie zaznacza się dynamiczny przyrost liczby ludności Las Vegas i okolic (Doliny Las Vegas), dzisiejszego obszaru metropolitalnego tego miasta.

Kolejne gwałtowne przyrosty liczby mieszkańców idą w parze z opisanymi wcześniej fazami II i III eksploatacji *Strip'u* (1961–1970 i 1990–

2000). Mowa jest tutaj o częściowym, a nie wyłącznym wpływie rozwoju hotelarstwa na przyrost liczby mieszkańców miasta i jego aglomeracji.

Rozwój hotelarstwa stał się dla Las Vegas główną funkcją miastotwórczą (zwłaszcza przy niekorzystnych warunkach przyrodniczych, klimatycznych i rzadkiej sieci transportowej w stanie Nevada), wymagając budownictwa mieszkaniowego dla pracowników hoteli, którym trudno byłoby pokonywać znaczne odległości w drodze do pracy. Warunkowała to uboga sieć osadnicza stanu i tym samym brak w pobliżu ośrodka miejskiego podobnej rangi, dysponującego potencjałem do zapewnienia odpowiedniej infrastruktury mieszkaniowej. Przyrost liczby ludności wymagał także powstania innego poza mieszkaniowym zaplecza: handlowego, medycznego, produkcyjnego, transportowego oraz rozrywkowo-kulturalnego (kina, teatry itd.). To ostatnie było w dużej mierze już gwarantowane w czasie wolnym w samym miejscu pracy.

Można przypuszczać, że w Las Vegas także we wcześniejszym okresie zatrudnienie w hotelarstwie sięgało poziomu 1/6–1/5 ogółu czynnych zawodowo, a dalszy znaczny ich odsetek był związany z tym sektorem pośrednio (usługi żywieniowe, transportowe itp.). Weryfikuje to po części tezę napędzania rozwoju Las Vegas przez powstawanie obiektów hotelarskich na obszarze aglomeracji. Nie można jednak potwierdzić faktu, że przyrost liczby ludności miejskiej wpływał znacząco na powstawanie hoteli, gdyż one nastawione były przede wszystkim na recepcję gości z zewnątrz. Wpływały one na ekonomikę miasta, lecz nie powstawały dla jego mieszkańców (choć stosowano również działania marketingowe w celu pozyskania lokalnej klienteli).

Mimo znacznej różnorodności obiektów hotelarskich miasta, na jego obszarze znalazły się hotele-kasyna z czołówki największych i najbardziej interesujących na świecie.

Circus Circus uważany jest dziś za pierwszy hotel tematyczny (*theme resort*) w Las Vegas, mimo iż jego prekursorami były Last Frontier ze skansenem Dzikiego Zachodu i Ceasars Palace urządzony w stylu starorzymskim. Powstały w 1968 r., jako samo kasyno, Circus Circus utrzymany był w konwencji cyrkowej – jego bryła miała kształt namiotu cyrkowego z podstawą większą od boiska futbolowego. W 1971 r., po dobudowie 400 pokoi, stał się on w pełni hotelem-kasynem. Obiekt musiał przejść jednak znaczną reorganizację zarządzania i struktury własności, aby osiągnąć sukces na rynku.

W 1975 r. miał już 795 pokoi, a w 1979 r. – park rekreacyjny z polem campingowym na tyłach posiadłości. W 1986 r. liczbę pokoi zwiększono do 1983, a kasyno rozbudowano do największej na świecie powierzchni

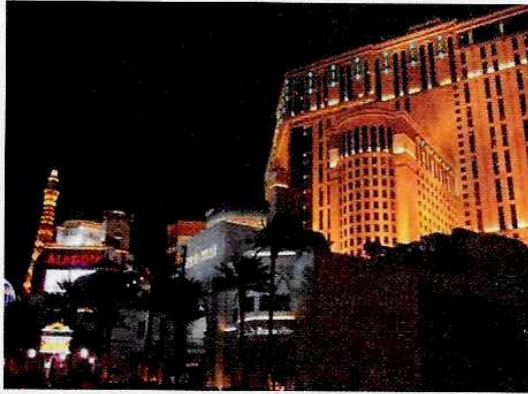
9300 m². W 1993 r. otwarto największy do tej pory kryty park tematyczny na świecie z kolejką górską, spływem wodnym i 16 innymi atrakcjami. Park odwiedza obecnie ok. 30 tys. osób dziennie. Dziś obiekt liczy 3744 pokoi i, pozostając przy wystroju cyrkowym, dysponuje kasynem, salami konferencyjnymi, salami rozrywki, basenami oraz zapleczem gastronomicznym. Od 1999 r. znajduje się w posiadaniu Mandalay Resort Group.

Aladdin powstał już w 1966 r. i był stylizowany na modę arabską. Do 1979 r. przy hotelu znajdowały się wieżowce o 19 i 24 piętrach. Od lat 80. obiekt zaczął mieć poważne problemy finansowe – wielokrotnie ogłaszano bankructwo i kilka razy hotel zamykano. Okres licznych przerw w działalności hotelu ciągnął się do 1992 r., od kiedy nowemu właścicielowi udało się częściowo odbudować markę hotelu, lecz tylko w zakresie usług noclegowych. W związku z tym w 1997 r. zburzono całkowicie kompleks hotelu-kasyna, aby w 2000 r. utworzyć w jego miejscu nowy Aladdin o 2567 pokojach (za 1,4 mld USD).

Hotel ten, dysponujący kasynem, kompleksem konferencyjnym, największym przy *Las Vegas Blvd.* pasażem handlowym (135 sklepów) oraz pełnym zapleczem rozrywkowo-wypoczynkowym i gastronomicznym, otrzymał wystrój z arabskich baśni *Tysiąca i jednej nocy*. Mimo iż stał się jednym z większych i nowszych obiektów *Strip'u*, nie uchroniło go to przed trudnościami finansowymi (ponownie kilka razy stanął na krawędzi bankructwa). Sytuacja ekonomiczna ma się ustabilizować w momencie przejęcia obiektu w 2006 r. przez Planet Hollywood wraz ze współudziałowcem Starwood Hotels & Resorts Worldwide (za 635 mln USD wraz z dalszymi 510 mln USD długu).

Luxor i Excalibur są dla Las Vegas przykładami wielkoskalowego realizowania hoteli tematycznych: pierwszy powstał w 1993 r. (340 mln USD), a drugi na sąsiadującej działce terenu w 1998 r. (za 290 mln USD). Obydwa obiekty powstały w południowej części *Strip'u*, na niezagospodarowanym do tamtej chwili obszarze.

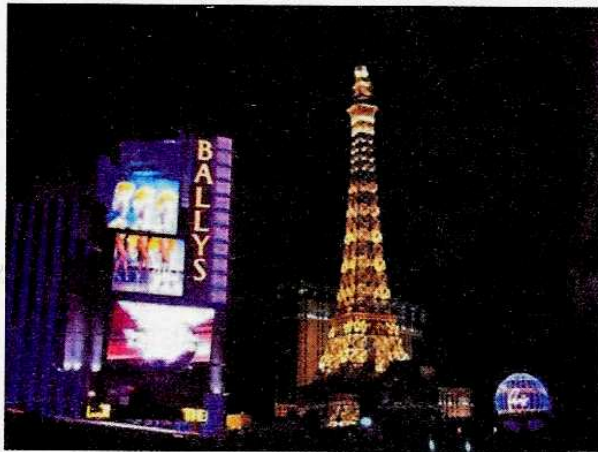
Luxor jest wielką czarną piramidą o wysokości 105 m. Wnętrze hotelu ma przypominać starożytny Egipt. W chwili otwarcia obiekt miał 2561 pokoi. Mimo tak wyróżniającą się architektury w przestrzeni miasta, musiano zamontować instalację świetlną na krawędziach piramidy, aby była ona widoczna również w nocy. W 1997 r. hotel rozbudowano do 4408 pokoi. Niewątpliwą jego atrakcją jest jedyna na świecie reprodukcja grobowca Tutanchamona w skali 1:1. Wszystkie eksponaty znajdujące się dziś w muzeum były replikowane w Egipcie przy użyciu tych samych technik sztuki rękodzielniczej i materiałów, z których zostały wykonane

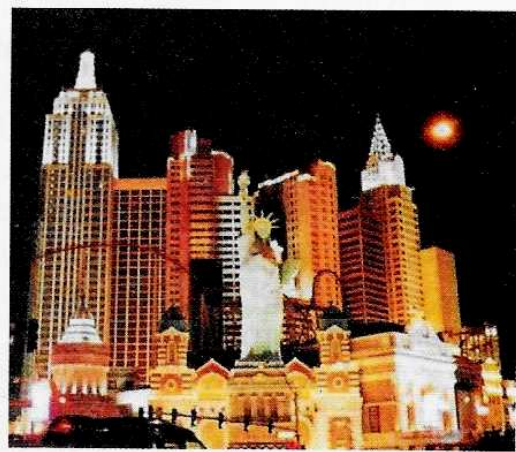
Aladdin (2004)
(www.urbanphotos.net)

Excalibur (2001)
(fot. M. Dudek)
(photo by M. Dudek)

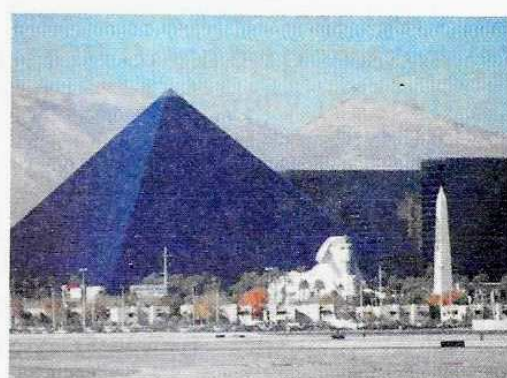
Paris Las Vegas (2004)
(www.urbanphotos.net)

New York New York (2001)
(fot. M. Dudek)
(photo by M. Dudek)

MGM Grand (2001)
(fot. M. Dudek)
(photo by M. Dudek)

Luxor (2001)
(www.urbanphotos.net)

Hotele-kasyna w Las Vegas
Casino hotels in Las Vegas

oryginały. Po ukończeniu prac przewieziono je do hotelu i ułożono w takim samym układzie, jak w oryginalnym grobowcu.

Excalibur, z 3991 pokojami, pełnym zapleczem konferencyjnym, rozrywkowo-wypoczynkowym i gastronomicznym, posiada nie tylko na zewnątrz, ale również i wewnątrz wystrój w stylu średniowiecznym. Wewnątrz dominują kamienne mury, portyki, lochy, wąskie korytarze, gdzie wszędzie chodzą „mieszczanie” – pracownicy hotelu ubrani według średniowiecznych kanonów mody. Zamknięte dziedzińce są otoczone murami z krenelażem. W głównej sali występów odbywają się autentyczne turnieje rycerskie z walkami konnymi i pieszymi.

21 marca 2003 r. hotel-kasyno Excalibur zyskał szczególną sławę dzięki graczowi, który rozbił bank w kasynie przegrywając ok. 100 USD, a wygrywając łącznie nieco ponad 39,7 mln USD. Była to najwyższa jednorazowa wygrana w historii hazardu. Od 1999 r. Excalibur znajduje się w posiadaniu Mandalay Resort Group.

MGM Grand z 5005 pokojami (za 1 mld USD) skutecznie bronił tytułu największego hotelu na świecie do chwili uruchomienia Ambassador City w Jomtien w Tajlandii (5100 pokoi). Jego historia zaczęła się już w roku 1973 budową przy *Strip’ie* największego wówczas hotelu na świecie (2100 pokoi) realizowaną przez wizjonera hotelarskiego Kirka Kerkoriana. Po katastrofalnym pożarze w 1980 r., który pochłonął 86 ofiar śmiertelnych, inwestor porzucił swoją wizję, sprzedając obiekt Bally’s. Zakupił on też, istniejący od 1975 r. i położony bardziej na południe, hotel Marina (714 pokoi), a następnie zintegrował go w powstały w 1993 r. nowy kompleks MGM Grand – największy hotel na świecie.

Przy hotelu znajdują się park tematyczny na powierzchni ponad 13 ha i obszar wypoczynkowo-rekreacyjny wielkości ok. 2 ha. Obiekt dysponuje areną na ponad 16 000 miejsc na imprezy okolicznościowe oraz nieco ponad 35 000 m² powierzchni konferencyjnej. MGM Grand był pierwszym *megaresort*-em w Las Vegas, który wprowadził rozbudowany program oszczędności energii w eksploatacji obiektu.

New York New York i Paris Las Vegas zasługują na uwagę dzięki wkroczeniu w erę hoteli o tematyce miejskiej. Pierwszy powstał w 1997 r. (2024 pokoje, 460 mln USD) w miejscu małego motelu (z 1952 r.) przy południowym *Strip’ie*. W swojej architekturze łączy on repliki słynnych wieżowców nowojorskich (m.in. *Empire State Building*, *Chrysler Building*), Statui Wolności i Mostu Brooklyńskiego. Wnętrze kompleksu również nawiązuje do najbardziej znanych dzielnic Nowego Jorku. Przed hotelem znajduje się niewielki park rozrywki z kolejką górską nad dachem kasyna.

Drugi z wymienionych obiektów (2914 pokoi, 785 mln USD) otwarto w 1999 r. w miejscu motelu z lat 60. jako replikę architektury Paryża. Przed hotelem znalazły się kopie Wieży Eiffla (152 m), Łuku Triumfalnego, barokowej fontanny paryskiej, a wewnątrz m.in. paryska uliczka handlowa i Sala Luster na wzór oryginału w Luwrze.

Z innych megahoteli-kasyn Las Vegas warto wymienić Mandalay Bay (1998, 3309 pokoi, 950 mln USD) otoczony sztucznie zasadzonym lasem tropikalnym, posiadający plażę (1700 t piasku), basen z generatorem fal, gdzie odbywają się mistrzostwa świata w surfingu, arenę na 12 000 miejsc na sztucznej wyspie oraz akwaria-habitaty z egzotycznymi gatunkami ryb. Od 2002 r. przy hotelu istnieje centrum konferencyjno-wystawiennicze o powierzchni 167 000 m².

W 1999 r. otwarto Venetian – hotel o 3036 apartamentach (za 1,5 mld USD). Architekturę hotelu stanowi replika renesansowych pałaców Wenecji. Wnętrza są bogato zdobione freskami ściennymi, marmurami włoskimi, kolumnami i plafonami. Liczne trakty spacerowe prowadzą wzdłuż kanałów, przez liczne mostki nad kanałami, do kasyna, arkadowych pasażów handlowych lub na Plac św. Marka. Przy hotelu znajduje się centrum kongresowe (111 500 m² powierzchni) uzupełniające hotelowe sale konferencyjne (ponad 46 000 m²).

Najnowszym przedsięwzięciem w Las Vegas jest Wynn Las Vegas o 2700 apartamentach (za 2,7 mld USD), który zajął miejsce Desert Inn. Na jego potrzeby w całości przebudowano ponad 60-hektarowe pole golfowe poprzednika. W planach istnieje dobudowa do kompleksu kolejnego obiektu o 2300 apartamentach.

Ocena stanu hotelarstwa w Las Vegas

Analiza SWOT jest popularną oceną przedmiotu zainteresowania w aspekcie dokonanych własnych badań i zebranych informacji. Jest ona jednak bardzo subiektywna, opierając się w większości na indywidualnie postrzeganych cechach. Dlatego właściwe wydało się w tym miejscu zastosowanie nieco odmiennej formy analizy SWOT polegającej na przypisywaniu wyszczególnionym cechom ocen i wag (Kaczmarek i in. 2005).

Każda oceniana cecha punktowana jest w skali od 1 do 5. Następnie tej samej cesze nadaje się wagę w postaci ułamków wartości liczby 1 (od 0 do 1), tak aby zsumowane wagi wszystkich cech równały się 1. Dla „atutów” i „szans” wagi mają wartości dodatnie (od 0 do 1), natomiast dla „słabości” i „zagrożeń” ujemne (od 0 do -1). Ostatnią fazą jest wyłonienie oceny ważności z iloczynu oceny i wagi. Zsumowane oceny ważności

dają pewne wartości w przedziale od 1 do 5 lub od -1 do -5, które następnie zestawia się według schematu „atuty + słabości” i „zagrożenia + szanse”. Pierwsza i druga otrzymana wartość dają odpowiednio współrzędne x i y do wpisania w układ współrzędnych, który nałożony na pole relacji strategicznych, określa pozycję przedmiotu badań na rynku, podobnie jak w przypadku macierzy BCG.

Tabela 6. Pole relacji strategicznych SWOT

Table 6. Area of SWOT strategic relations

	Słabości Weaknesses	Atuty Strengths
Szanse Opportunities	Duże tempo wzrostu rynku, mały udział w rynku (pole „punktu zwrotnego”) High market growth rate, low share in the market (position of a 'turning point')	Duże tempo wzrostu rynku, duży udział w rynku (pole „lidera”) High market growth rate, high share in the market ('leader's' position)
Zagrożenia Threats	Małe tempo wzrostu rynku, mały udział w rynku (pole „ucieczki”) Low market growth rate, low share in the market (position of 'escape')	Małe tempo wzrostu rynku, duży udział w rynku (pole „statysty”) Low market growth rate, high share in the market (position of 'supernumerary')

Źródło: Opracowanie własne za: J. Kaczmarek i in. (2005).

Source: Author's elaboration based on J. Kaczmarek et al. (2005).

Wykonana tą metodą analiza SWOT dla hotelarstwa Las Vegas przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Analiza SWOT dla hotelarstwa Las Vegas

Table 7. SWOT analysis for Las Vegas hospitality

Atuty Strengths	Pkt Pts	Waga Weight	Ocena ważności Evaluation of signifi- cance	Słabości Weaknesses	Pkt Pts	Waga Weight	Ocena ważności Evaluation of signifi- cance
Wielka pojemność receptyjna Vast hotel capacity	5	0,05	0,25	Bardzo znaczne zużycie energii Substantial electri- city consumption	4	-0,50	-2
Korzystny klimat (200 dni słonecznych / rok)	5	0,03	0,15	Hałas lotniska w pld. części Strip'u	2	-0,10	-0,2

Favourable climate (200 sunny days per year)				Noise of the airport in the southern part of the Strip			
Bardzo duży potencjał atrakcji niehazardowych Enormous potential of non-gambling attractions	5	0,15	0,75	Odpady z dużych obiektów hotelarskich Waste from big hotels	3	-0,30	-0,9
Szerokie zaplecze gastronomiczne Wide range of catering facilities	5	0,09	0,45	Hałas ruchu ulicznego, atrakcji przyhotelowych dla sąsiednich obsza- rów (np. Paradise Rd.) Traffic noise and noise of hotel attractions for neighbouring areas (e.g. Paradise Rd.)	2	-0,10	-0,2
Bardzo duże zapple- cze konferencyjne Vast conference capacity	5	0,10	0,5				
Bardzo znaczna dywersyfikacja oferty Significant diversification of the offer	5	0,15	0,75				
Najtańsze pokoje hotelowe w USA The cheapest hotel rooms in the US	5	0,12	0,6				
Dużo pakietów „nocleg-atrakcja” Numerous 'accommodation- attraction' packages	5	0,05	0,25				
Zagospodarowanie przestrzeni na wysokim poziomie High standards of infrastructure	5	0,08	0,4				
Względnie niska podatność na fluktuacje rynkowe Relatively low susceptibility to market fluctuation	5	0,09	0,45				

Las Vegas – w sto lat od pustyni do imperium hotelarskiego

Największe obiekty poza obszarem zwartej zabudowy mieszkaniowej The biggest establishments outside the high-density housing	3	0,01	0,03				
Umiejętna rewitalizacja turystyczna Downtown Skillful tourist revitalization of the Downtown	5	0,08	0,4				
Suma Total	x	1,00	4,98	Suma Total	x	-1,00	-3,3

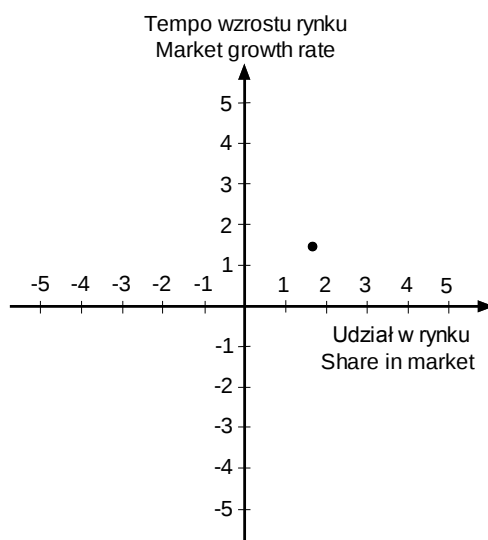
Zagrożenia Threats	Pkt Pts	Waga Weight	Ocena ważności Evaluation of significance	Szanse Opportunities	Pkt Pts	Waga Weight	Ocena ważności Evaluation of significance
Deficyt energii – możliwa konieczność budowy elektrowni atomowej Energy shortage – likely necessity of constructing a nuclear power station	5	-0,30	-1,5	Wprowadzenie energooszczędnych technologii oświetlania i ogrzewania (np. MGM Grand) Implementing energy-efficient technology of lighting and heating (e.g. MGM Grand)	5	0,55	2,75
„Przesyt” hotelarstwem Hospitality ‘satiety’	2	-0,15	-0,3	Wprowadzenie technologii oczyszczania i przetwarzania odpadów wewnętrznych hoteli dla odciążenia służb miejskich Implementing technologies of purification and sewage treatment in hotels to relieve municipal services	3	0,10	0,3

Możliwość stagnacji lub recesji gospodarki miasta przy silnych kryzysach (21% gospodarki = usługi noclegowe) Likelihood of stagnation or recession of municipal economy in case of severe crises (21% of economy = lodging services)	3	-0,25	-0,75	Alternatywne, czyste środki transportu miejskiego (np. Monorail) Alternative, clean means of municipal transport (e.g. Monorail)	5	0,35	1,75
Dewastacja turystyczna przy ~100 tys. turystach / dzień Tourist devastation with ~100 thousand tourists / day	2	-0,12	-0,24				
Powstawanie silnych ekonomicznie megakasyn kosztem mniejszych przedsiębiorstw Establishment of economically strong mega-casinos at expense of smaller hotels	2	-0,04	-0,08				
Wzrost ruchu miejskiego – spadek przepustowości ulic Increase in city traffic – decrease in traffic capacity	2	-0,04	-0,08				
Wzrost zanieczyszczeń (samochody, hotele) przy wzroście liczby turystów Increase in pollution (cars, hotels) with the increase in tourists' number	4	-0,10	-0,4				
Suma Total		-1,00	-3,35	Suma Total	x	1,00	4,8

Źródło: Opracowanie własne.
Source: Author's elaboration.

Współrzędne: $x = \text{„atuty”} + \text{„słabości”} = 4.98 + (-3.3) = \mathbf{1,68}$
 $y = \text{„zagrożenia”} + \text{„szanse”} = -3.35 + (4.80) = \mathbf{1,45}$
Coordinates: $x = \text{‘strengths’} + \text{‘weaknesses’} = 4.98 + (-3.3) = \mathbf{1,68}$
 $y = \text{‘threats’} + \text{‘opportunities’} = -3.35 + (4.80) = \mathbf{1,45}$

Wynik współrzędnych obliczonych z tabeli SWOT lokuje hotelarstwo Las Vegas na pozycji „lidera” – dużego wzrostu rynku i dużego w nim udziału (Rys. 17). Jest to silna pozycja, która mogłaby zapewne osiągnąć jeszcze wyższą lokatę, gdyby nie zagrożenia niesione przez tak gigantyczne inwestycje hotelarskie i masowy ruch turystyczny na stosunkowo niewielkiej przestrzeni.

Rys. 17. Określenie pozycji rynkowej hotelarstwa Las Vegas w systemie współrzędnych na podstawie analizy SWOT (opracowanie własne)

Fig. 17. Evaluation of market position of the Las Vegas' hotel industry in coordinate system based on the SWOT analysis (author's elaboration)

Są to tylko ostrożne prognozy na przyszłość – w tej chwili Las Vegas czerpie bardzo wysokie zyski z branży hotelarskiej i dzięki temu utrzymuje się w czołówce miast turystycznych świata. Ale przy stałym wzroście ruchu turystycznego oraz rozbudowie bazy hotelarskiej może dojść do negatywnych efektów ubocznych, jak dewastacja obszaru, bazy recepcyjnej, lub osiągnięcia nasycenia rynku i spadku w cyklu koniunkturalnym.

Podsumowanie

Przeprowadzone badania historyczne i inwentaryzacyjne Las Vegas upoważniają do sformułowania następujących ogólniejszych wniosków:

1. W ciągu stu lat historii stolicy hazardu nastąpiło wyraźne przesunięcie punktu ciężkości koncentracji hotelarstwa na południe miasta.
2. W tym czasie powstały dwa hotelarskie centra miasta skupiające w różnym natężeniu ruch turystyczny, co doprowadziło do powstania wyraźnego oligopolu przestrzennego.
3. W ostatnich latach słabnie dynamika rozwoju hotelarstwa w Las Vegas, mimo że realizowane są coraz większe (droższe) inwestycje w tym zakresie.
4. Hotelarstwo Las Vegas cechuje niska podatność na fluktuacje rynkowe.
5. Na początku XXI w. zauważa się wyraźny nacisk w kierunku recepcji ruchu konferencyjnego.
6. Nadal występują bardzo duże możliwości eksploracji terytorialnej dla hotelarstwa.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań można też wnioskować, że dzięki wielkiej dywersyfikacji oferty w najbliższym czasie nie przewiduje się osłabnięcia ruchu turystycznego. Bardzo duża różnorodność ofert infrastruktury uzupełniającej (występy, parki rozrywki, sektory wypoczynkowo-kąpielowe, ogrody, wybiegi dla zwierząt itp.) w większości zaspokajają oczekiwania i gusta turystów zarówno wzdłuż *Strip'u*, jak i w *Downtown*.

W szczególności zaznacza się zadziwiająco prosta i wysoce efektywna, powszechnie stosowana strategia pozyskiwania klientów poprzez „kulturę jedzenia”. Już od najwcześniejszych lat ceny żywienia w hotelach były bardzo niskie – jedzenie oferowano w popularnej formie bufetu, serwując najpopularniejsze dania kuchni amerykańskiej (steki, homary, żeberka). Wraz z tanimżywieniem ceny pokoi zawsze były zaniżone w stosunku do oferowanego standardu usług. Przyczyniło się to do znacznie szerszego pozyskania gości, którym stworzono złudzenie wysokiej jakości za niską cenę, którą jednak wielokrotnie „odbierano” sobie za pomocą hazardu i występów znanych gwiazd.

Do dnia dzisiejszego bufety hotelowe bez ograniczeń spożywanych dań kosztują ok. 4–6 USD, podczas gdy za musical, rewię taneczną bądź inne widowisko płaci się od 100 USD wzwyż (do nawet 1000 USD w przypadku bardzo prestiżowych imprez). Wniosek ten znajduje potwierdzenie w tabeli 5, w której przedstawiono znaczną różnicę średnich

kosztów wyżywienia i zakwaterowania jednego turysty wobec sum przeznaczanych na hazard i inną rozrywkę.

Hotele Las Vegas przyczyniły się do wprowadzenia wielu innowacji w zakresie wyposażenia obiektów i zagospodarowania przestrzeni wokół nich, jak i działań marketingowych w celu pozyskania klienta. Dzięki największym nakładom, nowatorskim inwestycjom i intensywnym działaniom marketingowym Las Vegas jest wciąż wiodącym innowatorem hotelarskim świata. I nic nie zapowiada zmiany tej pozycji w najbliższych czasach.

Literatura

Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2005, *Produkt turystyczny. Pomysł – organizacja – zarządzanie*, PWE, Warszawa.

Strony internetowe

<http://quickfacts.census.gov>
www.aladdincasino.com
www.bellagio.com
www.ciruscircus.com
www.fedstats.com
www.govegas.about.com
www.hotel-statistics.com
www.htrends.com
www.lasvegas.about.com
www.las-vegas-hotels-classify.com
www.lvstriphistory.com
www.mgmgrand.com
www.paris-lv.com
www.stat.gov.pl
www.thevenetian.com
www.vegas.com

Las Vegas – in one hundred years from desert to a hospitality empire

Summary

In times of far reaching changes and development in the hospitality industry within the last decade (mergers, takeovers, expansion) it seemed of value to do research on one of its most interesting examples. Though Las Vegas, its image and rapid evolution to a capital of casino hotels, are all well known to the scientific discipline of hospitality they hardly ever have been analyzed in Poland. Out of the simple awareness of the existence of casino hotels in such

concentration and scale arose the necessity of a very close approach towards the processes and factors that influenced and drove the city to its today's appearance. Las Vegas can prove itself of only but exactly one century of history as a city but has grown to a size of 535 thousands inhabitants (1.6 Million in the metropolitan area) with 131 000 hotel rooms. The in July 2004 conducted research focuses on the most representative parts of the city meaning the Las Vegas Blvd. (the Strip) and Downtown.

Receiving city rights in 1905 after nearly 150 years of insignificant past as oasis and Mormon mission Las Vegas served in its very beginning as a kind of a refuge for gamblers and railroad developers. Although the land surrounding the railroad installations, workshops and sidings was sold in one day, laying ground to a new city, it needed over 25 years until obscure gambling shacks and halls started their transformation into casino hotels. Legalized gambling in the State of Nevada prepared the ground for opening casinos, but the construction of the Hoover Dam on the Colorado River in 1931 set off the first major development in the city.

The first small gambling halls which were situated in Downtown became casino hotels over the years. The initial ground parcellation from 1905 which divided the terrain of the city center in squares not bigger than 256 to 366 feet soon became too small and narrow for further expansion. Therefore the existing casinos were limited to maximum one city block. Unclaimed terrain south of the city limits still offered lots of space in the 1940s for the city itself grew mainly to the north and north-west. With gambling legal in Nevada and the fast growing Las Vegas new investors appeared who represented a different marketing strategy from just running a casino with hotel rooms. Their idea was a resort casino hotel. It was to create a hotel by operating a casino but also creating a place for refuge and relaxation in the unwelcoming desert on the way from Salt Lake City to Los Angeles. The predecessor was El Rancho (1942), followed by the Flamingo (1946). Slowly a tendency in creating themed resorts became apparent. The 1950s meant a boom for the street which became known as The Strip and which is part of the Highway 91 linking Salt Lake City and Los Angeles. More and more casino resorts received a themed interior decoration. The in 1972 opened Circus Circus was the first casino hotel to become a fully themed resort and regarding a substantial increase in funds invested from then on to open a casino resort, as well as the size of the property and the scale of an enterprise, it marked the beginning of a new era on the Strip: the era of the megaresort.

In the 1940s the casinos along the Strip counted between 100 and 300 rooms. One can speak of the first phase of Strip exploration between the later Sahara Ave.-Sands Ave. The 1950s are characteristic through a large number of low capacity casinos all along the Strip occupying most of the available land. The casinos' capacity is rather initial so the process can be called a subphase of exploration. The 1960s are the second exploration phase by developing the Strip

between Sands Ave. and Flamingo Rd. with a concentration around the Strip-Flamingo Rd. crossroads and strengthening and increasing the capacity within the first exploration area. The on following decade (1971–1980) – the initiation of the megaresort era – is significant through a strong capacity increase in the areas of the two first phases exceeding 1000 rooms per casino in area I and 2000 per casino in area II. The years 1981–1990 signalize an imminent third exploration phase around the Strip-Tropicana Ave. crossroads by an augmentation in the average hotel room number per resort and by extending the Strip to the north to Main Street. The first casino hotel with more than 3000 rooms (The Mirage) was opened during that period. The years 1991–2000 are significant through the opening of a large number of high capacity resorts with over 2000 rooms (Luxor, New York New York), over 3000 rooms (Treasure Island, Monte Carlo, Bellagio, Mandalay Bay, Venetian, Paris Las Vegas), more than 4000 and 5000 rooms (respectively Excalibur and MGM Grand) from Flamingo Rd. to Tropicana Ave and on to Koval Ln. During the years 2001–2005 the dynamics of the Strip exploration seems to be weakening. The major hospitality investments in this time were the enlargement of the Stratosphere and opening of the new Wynn Las Vegas. No signs of further development south of Mandalay Bay can be determined at this time.

In the today's Las Vegas hospitality concentrates strongly around the South Strip and with less intensity around the North Strip. Analyzing the city's hospitality development during at least the last 70 years a clearly south-directed exploration is being revealed with a divergence in development between Downtown and the Strip. The reasons might be as mentioned above: the lack of space for expansion in the densely developed Downtown. The Strip counts 70 135 rooms out of the city's 131 000 and Downtown has them only 7895. Included charts show the comparative figures of the two hospitality development areas in Las Vegas. An interesting aspect is the undertaking of measures for creating a large reception base for congress tourists. Meeting amenities of the Strip resorts successfully compete with the Las Vegas Convention Center which is of the largest buildings in the world for conference and exhibition purposes.

After having presented in short words the major phases of the Las Vegas development, a brief characteristic of the city as it is today: as a city of a little bit more than 1.5 Million inhabitants in the metro area it has one of the largest hospitality potential in the world. It receives yearly three fourths of tourists visiting a middle-sized country in Central East Europe (based on Poland 2004, 37.3 Million in Las Vegas in the same year) and it has nearly twice the hotel capacity at its disposal (based on Poland 2004). The terrorist attack from 9.11.2001 which meant a world tourism recession for months had almost no negative impact on the tourist flow in Las Vegas. They caused of course a decrease in occupancy rates and threw back revenues from hospitality, but at the end of 2001 the situation was back to normal. This proves the economic stability of Las Vegas, which development in hospitality has been slowing down

during the past years but means no substantial decrease or crisis to the city. A SWOT analysis of the current situation combined with ranking the city's tourism and hospitality status within a BCG matrix reveals its clear leader position on the market. A prognosis for the future may be despite the slowed down and even stagnating development a continuous success in hospitality.

Translated by Marcin Dudek